YENİ UFUKLAR

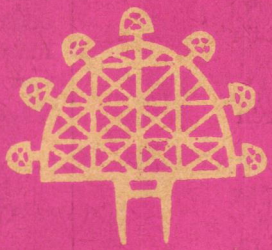

İş ve Eğitim . . . . . Sabahattin Eyuboğlu
Gülen Düşünceler . . . . . Bernard Shaw
Mevlânâ'yı Düşünürken . . . . . Samim Kocagöz
Gelir Bölüşümü . . . . . Gülten Kazgan
Ölü Canlar . . . . . Adamof
Çağdaş İtalyan Yazarları . . . . Giovanni Grazzini
Esrik Kişiler Üstüne . . . . . Özcan Yalım
Sendlingertorplatz . . . . . Sabri Altınel
Bir Muhtıra . . . . . Öner Ünalan
Durak (Hikâye) . . . . . Orhan Duru
Jacques Prévert'den Yedi Şiir . . . . S. Eyuboğlu
İşçi . . . . . Paul Eluard

CİLT : 10
SAYI : 117

Şubat
1962

ÇAN YAYINLARI'nda
çıktı

John Dewey

Özgürlük
ve
Kültür

Çeviren
Vedat Günyol

F. 5 lira.

o

Yakında çıkıyor

Bertrand Russell

Dünyamızın
Sorunları

Çevirenler:
S. Eyuboğlu - V. Günyol

o

YENU: 11

YENİ UFUKLAR

Aylık sanat, düşün dergisi
Kurucusu:
Orhan Burian

o

Sahibi: Hadiye Tolun,
Yazı işlerini fiilen idare eden: Oğuz Arıkanlı.
İdare yeri: Boyacı Ahmet Sok. Nuribey Han, oda 37 Çemberlitaş, İstanbul

o

Yazışma ve Havale adresi:
P. K. 1034
Galata — İstanbul

o

Abone:

o

Yıllık ..... 12 TL.
Altı aylık ..... 6 TL.
Bu sayıyı hazırlıyan:
Vedat Günyol

o

Basıldığı yer:
Kutulmuş Matbaası
İstanbul

Yıl : 1962 YENİ Sayı : 117

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜN DERGİSİ
Kurucusu :
ORHAN BURİAN

İş ve Eğitim

Sabahattin Eyuboğlu

İnsan emeği kutsaldır demesine diyoruz; durma, çalış diye övütler vermesine veriyoruz; tembelliği kötülemesine kötülüyor, köylülerin gereği kadar çalışmadıklarından haksız yere yakınmasına yakınıyoruz. Gel gelelim bir aydın kişi çıkıp da çalışanların, emekleriyle geçinenlerin haklarını savunmaya yeltendi mi, çalışmadan dünyanın parasını kazanan, üstelik te dünyanın daha iyiye gitmesine engel olan sömürgenlere dil uzattı mı, gelmeyen kalmıyor o aydının başına : Bütün kuşkular karakuşlar gibi çullanıyor üstüne, vatan hainliğine kadar da gidiyor işin ucu. En hazini, haklarını korumak istediği insanlar bile onu korumak şöyle dursun oh olsun diyorlar üstelik, yardım bile ediyorlar tepelenmesine. Olacak şey mi bu ? Oluyor işte, görüyorsunuz. Görmüyorsanız, çıkın ortaya, koruyun çalışanları çalışmayanlara karşı, sömürülenleri sömürenlere karşı, köyümüz, köylümüz yoksul deyin; ağayla imam işbirliği edip geriliği, haksızlığı tembelliği, kulluğu, bilgisizliği, kör inançları sürdürüyorlar, deyin; Cumhuriyet çalışan çoğunluğu çalışmayan azınlığa karşı tutan, tutması gereken düzendir deyin, kanunun her Türke verdiği, yüklediği ilk öğretimi gerçekten her yurttaşa götür-

menin yollarını arayın, rahatınız bahasına bu işin ardına düşün, acı gerçeği görür, anlarsınız hanyayı Konyayı. Tuttuğunuz Atatürk bile tutamaz olur sizi. O Atatürk ki bakın neler diyerek kurmuş bu Cumhuriyeti. Elli dert görmesin Çetin Altan Milliyet gazetesinde arayıp çıkarmış bu sözleri çok yakın ve çok uzak geçmişimizden;

«Milletimizin bugukü idaresi, hakikî mahiyeti ile bir halk idaresidir. Türkiye'deki bu değişiklik şekilde değil, milletimizin zihniyetinde görülmektedir. Emek sahibi olmayanlar insandan sayılmamak, hakkı emeğe dayandırmak aslî inancı nazarı itibara alındı. Türkiyenin bu mahiyetini takdir ve tasdik etmek, Türkiye halkının mevcudiyetini, istiklâl ve saadetini ciddî olarak arzu etmektir.»

«Vatan en çok sizin (köylülerin) emeğinize dayandığı halde en az bahtiyar ve mesut olan yine sizlerdiniz. Bunun sebebi sizinle meşgul olunmamasıydı. Sizi düşünen pek az kimse vardı. Siz çiftçiler o eski hükümette hemen hiç düşünülmüyordunuz. Sizi ne zaman düşünürlerdi, bunu pek iyi bilirsiniz. Sizi ya harp olunca, ya hazinelerini doldurmak lâzım gelince hatırlarlardı. Demek çalışan sizdiniz, kazanan, ölen sizdiniz. Neticede siz sefâlete mahkûm olurdunuz ve sizin faaliyetinizden, fedakârlığınızdan başkaları istifade ederdi. Artık bundan sonra böyle olmıyacaktır. Artık herşeyden önce kendinizi düşünecek, kendi evinizi mamur kılacak, ikinci derecede başkalarını düşüneceksiniz. Hepinizin malûmudur ki, milleiin çoğunluğu sizlersiniz.»

Sorarım size, bunca yıldır solcu diye kovuşturulan, bu fikir milletin milyonlarca lirasına kıyılarak, tonlarca dosyaları tutulan aydınların bundan öteye giden sözleri, düşünceleri nedir? Köy Enstitülerinde bu sözlerin gerektirdiği millet seferberliğinin yüzde birini aşan nedir? Çalışmadan kazandığı parayı harcamak üzere Avrupa'ya gidenleri güle güle diye insanca uğurlarken neden bunca yüzyıl hakkını yediğimiz, Mustafa Kemâl'in ardından gittiğini, Atatürk'ün dileklerini gerçekleştirmek üzere köylerde çalıştığını gördüğümüz Türk köylüsünün kendi yetiştirdiği

miz iblinçli çocuklarına, örneğin Mahmut Makal'a, naylon çorap, samur kürk falân getirmek üzere değil, düşünce getirmek üzere yurttan çıkmasına izin vermiyoruz? Bu soruyu sormaktan maksadım Mahmut Makal'ın yurt dışına çıkabilmesini sağlamak değil. Tanıdığım kadarıyla onu da asıl üzen kendi işinin olmayışı değildir. Atatürk'ün, şu yukardaki sözleri söyliyecek kadar gerçeği görmüş, hakka saygı göstermiş bir büyük insanın kurduğu bir devletten onun istediklerinin tam tersinin yapılması ve, en acıklısı, bunu çalışmadan kazananların değil, çalışanlar adına kurulmuş bir devletten maaş alan memurların yapması, yapabilmesi.

Çoğunluğun haklarını korumak üzere kurulmuş bir devletin kadrolarında gerici bir azınlığın buyruğuna girenlerin bulunması, sadece yazar, sanatçı olarak değil, canlarını dişlerine takmış öncüleri olarak çoğunluğun hizmetine girmişlerin solcu molcu diye damgalanıp çalışamaz hale gelmeleri, öte yandan çalışmayanların ya da insafsızca ve yalnız kendi çıkarına çalışanların Cumhuriyetin getirdiği bütün kolaylıklardan yararlanıp, üstelik devlet memurlarından da saygı görmeleri hiç bir politika bakımından haklı gösterilemez. Çalışanların en azından çalışmayanlar kadar bu dünyada rahat etmeleri bir haksa bu hakkı savunma değil bu savunmayı engellemektir memleketin zararına olan. Bu ise bidze hiç ceza görmeden, hattâ âferinler alınarak yapılagelmektedir.

Çalışmayan, babasından kalan tarlayı, konağı, hanı, hamamı değerlendirmek şöyle dursun, görmek bile istemeden kiraya verip geliriyle bir köşede keyfine bakan bir adama çamur atıldığını gördünüz mü hiç? Kötülükleri göre göre neme lâzım deyip ağzını kapayan sorumlu kişilere, her türlü devlet hizmetini angarya sayıp fırsat buldukça yan çizen, askerlik hizmetini bile yapmamak için şeytanın aklına gelmez hilelere, rapor mapor, rüşvet müşvet gibi yollara başvuranlara vatan haini, yurt düşmanı, gomonist dendiğini duydunuz mu hiç? Daha fazla kira almak, hava parası da alıp vergiden kaçmak için evinden

beş çocuklu bir öğretmeni çıkarıp yerine, hırsızlığı henüz isbat edilmemiş kerli ferli, kürklü mürklü bir hacıağayı, ya da parası bol yabancıları koyan nice sayın yurttaşlarımıza gerici dergi ve gazetelerin toz kondurduğu olmuş mudur? Bakıyorsunuz, okkanın altına giden başına dert açan, peşinde curnalcı dolaşan hep bu memlekette yeni bir şeyler olsun isteyenler: En zenginden en fakirine, fabrika sahibinden koyun çobanına kadar Doğulu alışkanlıklarımızdan çıkmayı, haklıya hakkını, işe değerini vermeyi isteyen öncü, ileri yöncü yurttaşlar.

Benim görüşüme göre her zengin ister istemez kötü, her fakir ister istemez iyi değildir. Dilenci zenginler, zengin delinciler bir yana; zenginleri soyan fakirler, fakirleri soyan zenginler bir yana; zenginleri soyan fakirlerden ya da fakirleri soyan zenginlerden yanaymış gibi görünenler bir yana; halka talkın verip kendileri salkım yutanlar bir yana, insanın insanı sömürmesine karşı olan ve olmayan, bu haksızlığa duygu, akıl ya da bilimle karşı koyan ve komayan, koyarmış ya da koyamazmış gibi görünen insanlar vardır. Bir çok çeşitlerimizi unutmuş olabilirim: Ama biz insanların, ve her insanın içindeki değişik insanların bence en iyisi kendinden çıkabileni, dünyaya açılabileni, başkasının halinden anlayanı, bildiğinin yarın eskiyeceğine inananı, bir tek de olsa başka bir insanla gerçekten dost olabilenidir.

Sokrates Musa, Brahma, İsa, Muhammet, Dante, Montaigne, Galile, Shakespear, Descartes, Spinoza, Rousseau, Marx, Freud, Pasteur, Darwin, Einstein... gibi insan büyüklerinin getirdikleri ortak gerçek, bütün gerçeklerin aşılması gerektiği, kimsenin kimseyi ezmeğe hakkı olmadığı, iyiliğin de, güzelliğin de, doğruluğun da yalnız çalışan, arayan, zincirlerini kıran, sınırlarını aşan, kölelikle-rin her türlüsünden, bir dinin bile köleliğinden kurtulmasını bilen insanlara vergi olduğudur. En büyük bilim ve sanat adamlarının, önünde sonunda en çok değer verdikleri, özendikleri insan, çalıştığı ölçüde yükselen, yediğini hakkeden, kimsenin hakkını yemeyen insandır. Üst tarafı

bir sürü değişecek gerçeklerdir. Bin yıl sonra, tasarladığımız bütün düzenler kurulup eskidikten sonra, sapa sağlam kalacak gerçek budur olsa olsa.

Böyle iken niçin, emeğiyle geçinen aydınlarımız arasında bile, iş, işçi, işçinin hakkı sözlerinin altında umacı arayanlar çıkıyor? Niçin Orhan Veli'nin aklına «Hak deyince işçi» gelmesinmiş? Niçin şairlerimiz, hikâyecilerimiz, ressamlarımız iş görmeyenlere karşı iş görenlerden yana olamaz, canları isterse hallerini anlatamaz, onlar adına konuşamazlarmış? Sanat, edebiyat ağaların, beylerin övgülerini yapmak, evlerini süslemekle mi yetinecek? Hacının hocanın elleri öpülmeğe değer de yediğimiz ekmeği taştan çıkaranların elleri değmez mi?

Köy Enstitülerine en çok niçin çamur atıldı, bilir misiniz? Bu kurumlarda İş ilkesi öne sürüldü, iş eğitimi yapıldı, öğrenciler duvar ördü, ağaç dikti, işçilere benzedi diye. Ne demekmiş okulda işçilik? Okul efendi yetiştirirmiş, ter kokulu, eli nasırlı işçi değil. İşçiyi köle sayan düşünüşün tepkisiydi bu. Okulun üretici değil tüketici olmasını istiyordu. Ağaç dikme, aşı yapma kara tahtada öğretilebilirdi yalnız öğretmen olacak efendiye. Hasanoğlan gençlerinin su çıkmaz denen kıraç dağlarda su bulup kendi döktükleri borularla bu suyu köye ve enstitülerine getirmeleri bu sudan elektrik çıkarmaları sevinç yaratacak yerde kuşku yarattı. Ayni gençlerin kendi elleriyle yaptıkları tohum atan köylü heykeli bir umacıya benzetilip yıktırıldı. Çalışan köylüye heykel ha? Ne demekmiş bu? Çalışıyor diye elin ayısını, kölemizi baş tacı mı edecektik?

Bu düşünüş kolay kolay kafalardan sökülecek benzemiyor. Sökülmeyince de kırk bin köyümüzü nasıl şenelti-riz bilmem.

o

Çan Yayınlarında çıkıyor

BOZGUN

Ferit Edgü'nün nefis hikâyeleri

Gülen Düşünceler

Bernard Shaw

Çok ciddî olursanız, başarısızlıktan kurtulamazsınız. Shakespeare, değersiz bulduğu kişilerini öylesine ciddî gösterir ki, onları bir türlü sevemeyiz: Söz gelişi, Shylock. İdealistlerin bol olduğu bir millet tehlikelidir, ciddî kişilerin çoğunlukta olduğu bir millet ise bütün dünyanın başına belâ olur. Bunun bir örneğini yakın geçmişte görmüştük.

o

İnsanlar, devlet adamlarını sürüden değil de, sayıları çok az olan Mahatma'lardan seçmeliler. Bu iş için antropometrik bir test hazırlamalı. «Kim Kimdir?» (Who's Who?) kitabındaki ünlü kişilerden ancak bir ikisi bu testi geçebilir herhalde. Orada adı geçnler, şansı çok, aklı az kimselerdir. «Şans»ı, pahalı bir eğitim sonucunda düşünmekten kurtulma anlamında kullanıyorum. İleri düşünceleri olan kimselere yükselme imkânı verilmez. Ben, her önemli düşünceyi alaya alıyormuşum gibi davranarak yükselebildim.

o

Köşede duran polisin kanun ve düzenin koruyucusu olduğuna inanıyorsanız; çeşitli işkence metotlarıyla - tahta yatağiyle, karanlık hücresiyle, zinciriyle, kamçısıyla, darağacıyla - cezaevinin insanları kötülükten kurtarıp, yola getireceğini sanıyorsanız, bence ya aptalsınız, ya da çıkarınızdan ötürü böyle düşünüyorsunuz. Bu ülkede polisin başlıca görevi, bir boş gezene ücret ödemeden uykuya yatmanızı önlemek, bir aylağa pay vermeden ekmek yemenize engel olmak, bir tembelin kazancı için sizi boğaz tokluğuna çalıştırmak isteyenlere karşı koymanıza meydan ver-

memektir. Bunlardan birini yapmaya kalkıştınız mı kanun, düzen, namus, toplumsal denge, canın ve mülkün emniyeti, devletin ödevi, Hristiyanlık, ahlâk ve bilmem daha ne adına bir serseri, bir hırsız, bir bozguncu yerine koyup, yerlerde sürükleyerek işkence yapmaya götürürler sizi.

o

Cezaevinde, gardiyanların yazdığı kitapları okumak zorunda kalmaz (gardiyanın kitap yazanı duyulmamıştır ya), içinde hatırlanmaya değer tek şey bulunmayan sayfalar dolusu yazıyı ezberlemiyorsunuz diye dövülmezsiniz. Cezaevinde, zindancıların, anlamadıkları, ilgi duymadıkları ve size de anlatamıyacakları, ilginizi çekemiyecekleri konunlar üstüne konuşmalarını kıpırdamadan dinlemeye zorlanmazsınız. Cezaevinde, bedeninize işkence yapabilirler, ama aklınıza işkence çektirmezler. Cezaevinde, diğer suçluların size kötülük yapmalarına engel olurlar, sizi korurlar. Ne yazık ki, okullarımızda aynı anlayışı göremeyiz.

o

Cezaevinden kaçan bir suçluya halkımız vahşice bir davranış gösteriyor... Oysa adamcağız hapis cezası giymişti, kendini hapsetme cezası değil! Bırakın büyük söz etmeyi, sportmenlik duygusuna azıcık yer versek, yolunu bulunca kaçmanın, bir suçlunun en tabiî hakkı olduğunu kabul etmemiz gerekir. Cezaevi idarecilerinin imkânlarını bir düşünün: Halktan alınan bütün o paralar, demir parmaklıklar ve kilitler, nöbetçiler ve silâhlar, zincirler ve duvarlar. Öbür yanda, üzerinde kim olduğunu açıkça belirten elbiselerle ne yapacağını şaşırmış mutsuz bir insan! Bir de, önüne gelen onu yakalamak için elele vermiş... Suçluların en suçlusu bile olsa, birkaç gün başarısını devam ettirebildi diye, bu yiğiti hep beraber alkışlamalıyız.

o

Güzel müziği, şık binaları ben de Milton, ya da Cromwell, ya da Bunyan kadar severim; ama, eğer halkın duygularını istismar etmek için kullanılacaklarsa, sanat tenkitçilerinin ve zevk düşkünü aydın kişilerin çığlıklarına aldırış etmeden, dünyadaki bütün katedrallerin, orglarıyla

beraber dinamitle param parça edilmesini devletlerin ödevi sayarım.

o

Yazıma Noel'i konu olarak aldığım için özür dilerim. Biliyorum Noel çirkin bir konudur; sarhoşluğu, serserili-ği hatırlatan bir konudur; değersiz, boş bir konudur; kötülükle, yalancılıkla, alış verişle, pislikle, küfürle, ahlâksızlıkla ilgili bir konudur. Noel, isteksiz, bıkkın bir millete, dükkâncıların ve gazetecilerin zorla kabul ettirdikleri bir konudur...

o

Amerikalılar'ın, size içten ilgi göstermelerini, sonsuz bir sevgiyle bağlanmalarını mı istiyorsunuz? Öyleyse, yapmanız gereken şey, rezil etmektir onları bütün dünyaya. Dickens, Amerikalıları çenesi düşük, sıkıcı, dolandırıcı, katil suratlı insanlar olarak göstermiş, böylece kendini onlara tanıtmanın yolunu bulmuştu... Ben de Birleşik Devletler üstüne konuşurken ağzımdan iyi bir söz çıkmamasına çok dikkat ettim... Amerikalıların % 100 ünün, % 99 aptal olduğunu çekinmeden söyledim. Ve bayılıyor hepsi bana.

o

Her zaman örnek bir Kocaydım. En güzel ev hayatı, kadınla erkeğin radyoyu sonuna kadar açıp, gazetelerinin arkasına gizlenerek karşılıklı oturmalarıdır. Bu duruma bir ayda gelinir çoğunlukla. Bizimki daha uzun sürmüştü, çünkü o zaman radyo yoktu.

o

Önceleri ilgilenen yoktu benimle; oyunlarımdan birinde bir hanımefendiye «Çek arabanı pis herif» gibi bir söz söylettim diye, Kayser'den, Çar'dan, Sir Edward Grey'den, Shakespear'den, Homer'den, hattâ Başkan Wilson'dan daha ünlü oluverdim birden. Gazeteler, bugün savaşa önem verdikleri kadar bana önem verdiler, bir hafta benden söz ettiler. Hattâ, gazetenin biri, oynumda geçen bir kelime üstüne özel sayı çıkardı; oysa, Londra Anlaşması'na (1839) bile bu kadar yer vermemişti. Bütün bunlardan, İngiltere'

nin ciddiye alınmaması gereken bir ülke olduğunu anladım. Ama insan kolay kolay kurtulamıyor alışkanlıklarından; herkesin bana yüz çevirmesini göze alıp, öğütler veriyorum yine. Çünkü gelecek oyunuma daha da şaşırtıcı sözler koyup, eski ünüme kolayca erişebilirim. Dış siyaset üstüne söylediklerim doğru çıktığına göre, bunu bir an önce yapmalıyım.

o

Yirmi yıl kendimi bir kalıba sokmak için çalıştım; yaratma gücümü öylesine yitirdim ki, İngilizlerin önemli kişilerden bekledikleri kadar sıkıcı ve yavan oldum artık. Ama, hâlâ bana kuşku ile bakanlar az değil.

o

Sokakta halka konuşarak işe başladım, sonra tiyatroya verdim kendimi... Tiyatroda koltukları kibar kişilerle doldurmak gerekiyor; sokakta ise benim gibilere konuşurdum. Koltuk bileti alanlara paralarının karşılığını vermek zorundayım; bunu da, ancak onları bol bol güldürerek yapabilirim. Oysa, düşünmek için gidilen sokak toplantılarında istediğim kadar ciddî olabilirdim. Hattâ, gülerlerse, düşüncemin akışına engel oluyorlar diye kızardım. Yalnız, eğitim görmüş kişilere (yani okulun, kafalarındaki bütün bağımsız düşünceleri sildiği kimselere) konuştuğum için, herkesin bilmesi gereken bir gerçekten tarafsızca söz etsem, bu bir heyecan yaratırdı. Tıpkı evlilik gibi... Evlilikte kadınla erkek birbirlerini aldatmaya o kadar alışırlar ki, bir kere doğruyu söylemek ayrılmaya yol açar.

o

Benimle ilgili bir kitap çıkacağını duydum mu, «Acaba yazar yine neler uydurdu» diye düşünürüm hemen. G. B. S. üstüne ben de bir kitap yazarım belki. Ama, gelecek on yılım dolu, böyle şeylere ayıracak vaktim yok. Hem, gerçeği öğrenmek isteyen var mı sanki? Hayatımı olduğu gibi anlatsam kim ilgilenir? Mahkemede tanık doğruyu, yalnız doğruyu söyleyeceğine yemin edince yargıç esner; ama bir de yalan söyleceğine yemin etse, jüri üyeleri nihayet doğru konuşan birine rastladıkları için dikkat kesilirler.

o

Ben de Dublin'i seyretmek için tepelere çıkıp, düşüncelere dalsaydım, Yeats, Synge ve diğerleri gibi şair olabilirdim... İrlândalı çağdaşlarımın söyledikleri acıklı şarkılardaki meseleleri ve olayları mantık yoluyla çözmeye çalıştım ve hep komediye vardım. Bu yüzden İrlândalı bir şair olamadım... Orada kalıp, İrlânda tepelerinde hayal kurararak hayatımı yitiremezdim ben. İngiltere, İrlânda'yı fethetmişti, yapılacak tek şey, gelip İngiltere'yi fethetmekti.

o

Kafamın çalışış tarzına alışırsanız -böyle doğmuşum, değiştirmek elimden gelmiyor- beni o kadar kötü bir insan bulmazsınız. Ama lütfen, uzun hayatım boyunca çalışarak yarattığım eserleri bir okuyuşta anlayacağınızı sanmayın. Kitaplarımın hepsini en az yılda iki kere okumayı, on yıl için kendinize iş edinin.

Çev.: Şakir Eczacıbaşı

BETEBE

MOZAİKLERİ
ŞEHİRLERİMİZİN
EVLERİMİZİN
ŞENLİĞİDİR.

Satış Mağazası : 22 21 11
Büro : 44 10 17
Fabrika : 21 18 41

Mevlânâ'yı Düşünürken

Samim Kocagöz

Aralık ayı içinde bütün gazeteler, hemen her gün, Mevlânâ Celâleddin'den söz ettiler. Konya'da yapılan, günlerce süren Mevlânâ'yı anma törenlerinin ayrıntılarını yazdılar. Törenlere, devlet adamlarımız, sanatçılarımız, bilim adamlarımız katıldı. Bir gazetenin haber verdiğine göre, anma törenlerinin yapıldığı günlerde Konya'yı ve Mevlânâ türbesini yirmi üç bin gezici ziyaret etmiş. Bunların sekiz bini yabancıymış. Ben de bu yıl, uzaktan da olsa, içimden geldi, bu anma törenlerine katılmak istedim. Kitaplığımda ne kadar Mevlânâ'ya değinen, Mevlânâ ile ilgili kitap varsa karıştırdım. Zaten çocukluğumdan beri kulağım, gönlüm, Mevlânâ ile doludur. Daha ilkokulda öğrenciyken, rahmetli anneannem, beni karşısına almış,

«Dü cihanda eğer altın ola dersen namın,»

«Sikkesi altına gir Hazreti Mevlânâ'nın.»

demişti. Çağının hanımlarına göre anneannemin, Osmanlı klütürü daha çokcaydı, okuması yazması ilericeydi. Aruzla şiir söyliyecek kadar Osmanlıcayı bilirdi. Alaturkanın yakası açılmadık makamlarını bilirdi. Kanun çalardı. Diyeceğim, ondan Mevlânâ'ya, Mevleviliğe ilişkin çok şeyler dinledim. Onun anlattıkları ile bir mevlevî tekkesinin havasını yüreğimde duyabilir, gözümde canlandırabilirdim. Çoğu, onunla birlikte kafes ardından, yana yıkılmış mevlevî külâhlarını (sikkelerini), uçan beyaz etekleri, görmüş gibi olmuşumdur.

İslâm Türk kültürü, geleneği içinde Mevlevîlik, çok etkili bir kurum olmuştur. Bir Osmanlı vezirinin, bir Osmanlı şairinin biyografisinde, çoğu Konya'ya gittiği, Mevlânâ tekkesinde riyazete çekildiği yazılıdır. Mevlevîlik,

müslüman softalığının baskısına bir çeşit başkaldırma, rahat bir soluk alma, dine, inanca, insanca sarılma, tasavvuf felsefesini müzikle, dansla süslemeydi. En önemli yakası, insanlık, dürüst, iyi insanlık ülküsünü kişiye sindirmek amacıydı. İhtilâlci Bektaşilikten, uzalaştırıcı bir yol olarak ayrılıyordu.

Mevlânâ ve Mevlevîlik, böylece incelenecek olursa, Osmanlı aydınları arasında niçin yaygın olduğu, niçin etkili olduğu kolayca anlaşılır. Mevlevîlik, hiç bir zaman tam anlamı, gelenkleri, törenleri ile, halk arasında yayılamamış, aydınların malı olmuş kalmıştır. Tasavvuf, çıplak fikirleri ile halka çeşitli tarikatler halinde inmiştir. Osmanlı aydını Mevlevî, fakat Osmanlı askeri, ordusu, Bektaşiydi. Çünkü, Mevlevîlik, belli bir eğitim, bilgi isteyen bir yoldu. Mevlânâ'yı bilmek, anlamak, sevmek, bir bakıma her şeyden önce, Farscayı öğrenmiye bağlıydı. Osmanlı aydını demek de Farsca, Arapca bilen, Farsa, Arapca düşünebilen kişi demekti. İşte bu yüzdendir, boydan boya Anadolu Türkü, Mevlânâ'yı değil, Yunus Emre'yi sevmiştir. Öncesini bir yana bırakalım, 1299'da kurulan Osmanlı Devleti içindeki türkler, nasıl bugüne dek İslâm dinini, kendi dinlerini bilememiş, öğrenememişse, böylece Mevlânâ'yı da bilememiş, öğrenememiştir. Nedeni açık: Altıyüz yıl, softalar, ille de İslâmlığı türklere Arap dili ile öğretmeye uğraşmışlar, direnmişlerdir. Mevleviliğin, Mevlânâ'nın dilini de Farsca olarak görüyoruz. Bazı yazarlar, Mevlânâ'nın yaşadığı çağda, Türkçenin şiir dilinin yetersiz olduğunu söylerler. Bu fikri kabul etmek çok zor. Aynı çağda yaşamış Yunus'un şiirleri bu kanıyı yalanlar. Mevlânâ, Türkçeyi okuyup yazacak kadar bilmiyordu, denebilir mi, bilmem ama, Selçukluların resmi dili, Farscaydı, Arapçaydı. Hükümdarlarının bile adları İran hükümdarlarının adındandı. Demek, Mevlânâ'nın aklına Türkçe gelmemiş, ya da kendisini çevresinin etkisinden kurtarıp, Anadolu'nun bir bölgesinin o zaman için Türklüğün yurdu olduğunu düşünememiş. Burada Mevlânâ'nın çevresi, hayatı, şiirleri üzerine söylenenleri, yorumları, tartışacak de-

ğilim. Zaten bütün bunları unutmuş görünerek düşüncelerimi yazmak istiyorum. Bilimsel hiç bir savım yok. Yalnız Yunus'la Mevlânâ'yı karşılaştıran bir rivayeti anmadan geçemiyeceğim. Halkın, giderek aydınların bile gözünde -eksik, yanlış da olsa- Yunus'un kişiliği ile Mevlânâ'nın kişiliğini bu rivayet iyi yansıtır sanırım:

(Yunus, bir gün Mevlânâ'ya, Mesneviyi uzun yazmışsın demiş. Ben olsam,

«Ete kemiğe büründüm,»
«Yunus gibi göründüm.»

derdim, olur biterdi.) (1).

Sözü, Mevlânâ'dan bize ne kaldıya getirmek istiyorum. Bir felsefe kalmıştır diyelim. Bir ahlâk görüşü kalmıştır, diyelim. Yüzyıllar boyunca Osmanlı aydınları için bir eğitim, bir dünya görüşü kaynağı olmuştur diyelim. Mevlânâ'nın bu yönleri su götürmez bir gerçektir. Ama Farsca duyup, Farsca yazmış bir kişi olarak, herhangi bir yabancı düşünürden, filozoftan, bizi etkilemiş yabancı bir şairden farkı nedir? Onun tekke geleneği, semâ'ları bile bugün, yıldan yıla törenlere kalmıştır. İran kültürüne hizmet etmiştir Mevlânâ... İranlı bir fikir adamı, bir şair olarak bugün bizim için önemlidir. Osmanlı çağındaki Mevlânâ gibi düşünemeyiz biz bu şairi. Amerikalılar bile yıllardır, her adı geçtikçe, T. S. Eliot için, (American born) diye terter tepinirler ama, bir türlü bu şairi İngiliz'lerin elinden alamazlar. Oysa Amerikalılar da İngilizce konuşur, yazar. Bir ulusun kültürüne hizmet etmek, demek bambaşka bir nitelik istiyor. Agâh Sırrı Levent, Azerbaycan'a gittiğinde, Azerbaycanlı şairler, «biz, size dargınız, Genceli Nizami'yi İranlı şair sayıyorsunuz,» demişler. Levent, şu karşılığı vermiş:

«Bunu, bir yazım dolayısiyle, Türkiyedeki genç bir doktor da bana söylemiş ve sitem etmişti. Nizami Gencelidir, Türktür; ma onu bir şair olarak almak, İran ede-

(1) Abdülbâki Gölpınarlı, Yunus Emre, Cilt 2-3, Sayfa, 383.

biyatı tarihinin hakkıdır. Bu bakımdan Nizami'ye elbette (Türk Şairi) diyemeyiz. Bize ancak Türk olduğu için övünmek düşer.» (1).

Bugün yeni kuşaklar için, -bizim için bile- La Fontaine'i Sabahattin Eyuboğlu'nun çevirisinden okumakla, Mevlânâ'yı Abdülbaki Gölpınarlı'nın, ya da A. Kadir'in çevirilerinden okumanın ne farkı vardır? Agâh Sırrı Levent'in sözlerine burada ekliyecek başka sözümüz yok. Hem Koca Yunus Emre, aynı çağda, dev gibi Mevlânâ'nın karşısında durup dururken, Türkçe için, Mevlânâ'nın şiiri sözkonusu olamaz. Biz, değerlerimizi değerlendirmeyi bilemiyoruz. Niçin her yıl Mevlânâ'yı anma törenleri yapılır? Yapılmasın demiyorum. Niçin yapıldığını anlıyamıyorum: Şairliği için değil herhalde. Kimse onun dilini anlamaz Türkiyede. Türk fikir hayatına bir şeyler kattığı için mi? Belki. Ama İslâm dünyasında Mevlânâ gibi etkili olmuş o kadar çok mutassavvıf var ki... Yine şiiri ile fikirlerini kaynaştırarak en güzel bir biçimde sunmuş bir kişi olarak dikkati çekebiliyor, denebilir. Ama bugünkü Türkiyede bu gücünü de yitirmiştir Mevlânâ. Onun şiirini, fikirlerini, ancak çevirirlerse Farsca'dan öğrenebiliyoruz. Hani herhangi bir yabancı şair, düşünür gibi. Geriye kalıyor Mevlevî musikisi -müziği değil- ve tennuresi... Konya'ya her yıl gezicileri çeken bir bale gösterisi olacak. Mevlânâ için törenler yapılmıya, araştırmalar yapılmıya yapılsın ama Yunus Emre'nin hakkı yeniyor gibime geliyor.

Mimar Koca Sinan'ı İslâm Türk uygarlığından başka hiç bir uygarlığın içine koyamayız. Süleymaniye ne İran, ne de Arap uygarlığına yakışır, uyar. Onun Türk yanı ağır basar. Fuzuli'yi de İslâm Türk uygarlığının malı olarak sayabiliriz. Gelgelelim, Mevlânâ Celâleddin hazretleri kalkmış gitmiş, İran edebiyatına kurulmuş, elden ne gelir?

---

(1) Türk Dili, Cilt 8. Sayfa. 359.

Gelir Bölüşümü

Gülten Kazgan

19 uncu yüzyıl Avrupası sanayi inkilâbı ve liberal felsefenin etkisiyle iktisadî ve toplumsal alanda büyük değişmelerin yer almasına sahne olmuştur. Sanayi inkılâbı ile gerçekleştirilen büyük teknik yenilikler gelir seviyesinde önemli artışlar sağlamış, bir taraftan memleket içindeki geniş işçi kütlesinin bir taraftan da deniz aşırı sömürgelerin sömürülmesi bahasına büyük bir kapital birikimi olmuştur. Liberal felsefede dayanağını bulan bu gelişme ise ayni zamanda kendini yitirecek bir çelişmeyi hazırlamıştır. Bu çelişme de topulmda büyük gelir farklarının doğması ve bu farklara karşı tepkiyi hazırlayacak sınıf şuurlaşmasıdır. «Toplumsal adaletin» bir insan hakkı olarak topluma kabul ettirilmesinde herhalde en büyük rolü gelir bölüşümünde alt basamaklarda kalan geniş kütlenin şiddetli tepkisi oynamıştır. Avrupa'nın yakın - çağ topulmsal tarihi kütlenin kendi haklarını savunmayı kendinden olmıyanlardan beklemediğini açıkça göstermektedir : Kütle şuurlaşma, birleşme yoliyle güçlenmiş, önderlerini parlâmentoya sokmuş ve sonunda kendi haklarının gerçekliğini kabul ettirebilmiştir. Toplumdaki gelir bölüşümünü eşitlendirmeğe yönelmiş «refah devleti» nin Batıda doğuşunu hazırlıyan, refahın artması yanında kendi haklarına inanan ve haklarını savunabilen bir kütlenin mevcut olmasıdır. Demokrasi rejimi de bu imkânı sağlıyabilen bir mekanizma olarak işlediği için, hiç olmazsa bugün insanlığın yarısı bakımından, baş amaç haline gelmiştir.

Gelir bölüşümü meselesi Devlet Plânlama Dairesinin

son günlerde gazetelere verdiği bildiriler ve rakamlar sonucu bizde de kamu oyuna yansıtılmış bulunmaktadır. Bildiri, tarım kesimi ve diğer kesimler arasındaki ve aynı meslek içindeki büyük gelir farkları üzerinde durmaktadır. Tarım kesimindeki durumu ıslâh etmek için de toprak reformunun en kısa bir süre içinde gerçekleştirilmesi gereğini açıklamaktadır. Ancak, ister tarım kesimi, ister diğer kesimlerdeki işçiler bakımından olsun, mevcut gelir bölüşümünü ıslâh etmek için gerekli tedbirleri almak, siyasî mekanizmanın bugüne kadar memleketimizde işleyiş, şeklini gözönünde tutarsak, kolay olabilir mi?

Türkiye'de iktisadî ve toplumsal baskı altında olan grupların Büyük Millet Meclisinde sözcüsü yoktur. Büyük şehirlerdeki sendikalar dışında bu gruplar henüz birleşmemiştir; birleşmeleri için gerekli suurlaşmayı hazırlayacak eğitimden, görgüden yoksun oldukları gibi kanun da esasen birleşmelerini yasak etmektedir. Gelir bölüşümünde en alt kademede yer alan ve çalışan nüfusun ezici çoğunluğunu teşkil eden küçük köylünün, ortakçı, yarıcı ve ziraat işçilerinin durumu budur. Aynı yasaklama küçük memurlar bakımından da söz konusudur. Mecliste işçi haklarını savunacak gerçek anlamda aydın sendika liderleri, küçük köylü haklarını savunacak köylü temsilcileri bulunmadıkça, bu kitlenin haklarını savunma zorunluğu diğer gruplara düşecek demektir.

Bizde Büyük Millet Meclisinin kuruluşu ise bu hakları savunmakla kendi menfatleri baltalanacak olanların Mecliste çok zaman çoğunlukta bulunduğunu göstermektedir. Büyük toprak sahibi, büyük tüccar, büyük sanayici gibi, menfaatleri alt gelir kademesindeki geniş kütle ile çelişenlerin kendi menfaatlerine aykırı kararları onaylaması güçtür. İnsan psikolojisine pek aykırı düşen bu gibi kararların, bu bakımdan, alınabilmesi önemli bir engelle karşılaşmaktadır.

Büyük Millet Meclisi dışında köylü - işçi meselesini bir «moral mesele» sayarak benimseyen, savunan sınırlı bir aydın zümre mevcuttur. Ancak, siyasî güçten yoksun,

sayıları pek sınırlı aydınların sesi çok zaman kendi meseleleri konusunda şuurlaşmamış bir toplum içinde kaybolup gitmekte, keskin bir yankısı olmamaktadır. Geniş alt tabaka kendi haklarını savunan aydını destekliyecek durumda da değildir: Aslında ikisini ayıran derin bir uçurum vardır. İki ayrı dünyanın insanı gibi birbirlerini pek de kolayca anlıyamamaktadır.

Gelir bölüşümünün ıslâhı için gerekli mekanizmanın işlemesi böylece çeşitli yollarla engellenmiştir: Bir taraftan geniş tarım işçisi kütlesinin sendikalaşması kanunla yasak edilmiş, bir taraftan hiç bir şekilde uyanmasına imkân bırakılmadığı için böyle bir gerekçe için şuurlaşması dahi mümkün olmamıştır. Mecliste kendihaklarını savunacak sözcü çok zaman menfaati kendisi ile çelişen büyük toprak sahibidir. Mevcudiyetinden pek kimsenin haberi dahi olmıyan İşçi Partisi Meclise bir tek sözcü bile getirememiştir. Bütün bu gerçekler memleketimizde toplumsal grupların kendi menfaatlerinin nerede bulunduğunu henüz farketmediğini göstermektedir. Oysa demokratik rejimin her meslek sınıfı, her gelir kademesinin haklarını savunan bir rejim olabilmesi Parlâmentonun hepsinin sözcüsüne yer veren bir forum olmasıyle mümkündür. Belki, bugünedek Türkiye Büyük Millet Meclisinin memleketin ana iktisadî ve toplumsal dâvalarının tartışıldığı bir fikir forumu haline gelememiş olmasının başlıca sebeplerinden biri de budur.

Eğer Türkiye gelir bölüşümü meselesini demokratik bir düzen içinde gerçekleştirecekse, bu düzenin gerektiği gibi işlemesini sağlıyacak bütün imkânları da hazırlaması şarttır. Aydın sendika liderleri yetiştirilecek, İşçi Partisi türlü vehimelerle zan altında tutulmıyarak işçi sözcülerinin Meclise girmesine imkân verilecektir. Din yoliyle köylüyü uyutma siyasetinin ise ebediyete karışması için artık zaman çoktan gelmiştir. Oysa, köyü aydınlatmaktan bugünedek ne kadar korktuğumuz, ıslâh ederek köy enstitülerini bir türlü canladıramamızdan anlaşılmaktadır. Kısacası, gelir bölüşümü konusu önemli bir toplumsal ve iktisa-

dî dâva olarak ele alınmadıysa, bunun başlıca sebebi gerekli toplumsal şuurlaşmanın henüz bulunmaması yanında siyasî yürütme gücünü ellerinde tutanların bunun doğmasına hiç bir şekilde imkân bırakmamış olmasıdır.

Türkiye'de bir çok ana dâvalar, vehimler ve korkular dolayısiyle «tabulaştırılmakta», bu dâvaları ele alanlar aşırı siyasî akımlara bağlı olmakla suçlandırılmakta ve kolayca susturulmaktadır. Gelir bölüşümü de bu meselelerden biridir. Devlet Plânlama Dairesi rakamlarla bu meseleyi kamu oyuna yansıtmakla önemli bir adım atmıştır. Asıl önemli adım gelir bölüşümündeki bu büyük farkları giderecek tedbirlerin Millet Meclisinden geçmesiyle gelecektir.

Gelir bölüşümünü ıslâh için alınacak tedbirlerin diğer bir yönü de bu tedbirlerin iktisadî gelişmemizi ne yönden etkiliyeceği ile ilgilidir.

I Ş Ç I

Ağaçlarda tahtalar görür
Dağlarda yollar
Göz görür el tutarken
Demir dokur taş yuğurur
Güzelleştirir doğayı
Süsünün püsünün dışında
Çalışır

Paul ELUARD
Türkçesi : TEO

Ölü Canlar

Gogol'ün ünlü romanı «Ölü Canlar»ın, çağdaş Fransız oyun yazarlarından Adamof tarafından yapılan oyununu, arkadaşlarımız Sabahattin Eyuboğlu ile Melih Cevdet Anday, dilimize çevirmişlerdir. Çan yayınları arasında basacağımız bu oyundan, aşağıya bir parçayı alıyoruz.

Çiçikov, çiftlik çiftlik dolaşarak ölmüş köylüleri satın almağa çalışan bir maceracıdır. İki sayım arasında ölen köylülerin vergisini vermek zorunda olan toprak ağaları da kolayca onun oyununa gelmekte ve vergilerinden kurtulmak için ölmüş köylülerini elden çıkarmağa bakmaktadırlar. Çiçikov'un bu dalavere ile, kendisini büyük çiftlik sahibi gibi göstererek bankalardan para çekmeği ve bu yoldan zengin olmayı düşündüğü anlaşılıyor. Anlaşılıyor deyişimiz, eserin çözüm yerinin elde bulunmamasındandır. Bilindiği gibi Gogol, bir sinir krizi geçirdiği sırada romanının bu bölümünü ateşe atmıştı.

Adamof, romandan oyun çıkmaz kanısında olduğunu, fakat Ölü Canlar'ın tam anlamı ile roman sayılamıyacağını, zaten Gogol'ün de eserini roman diye değil Poem diye adlandırdığını söylüyor. Ölü Canlar, sahne sahne sıralanışı bakımından oyuna gerçekten pek elverişli bir yapıdadır. Adamof, konuya istediği gibi hâkim olmuş, onu yeni baştan düzenlemiş ve tam bir bütün elde etmiştir.

Aşağıdaki sahnede, Çiçikov'u, eserin en ilginç kişilerinden biri olan Nozdriev'in evinde görüyoruz. Nozdriev, tembel, ayyaş, ahlâksız, yalancı bir toprak ağasıdır. Çiçikov, onun evine gitmekle tam bir belâya çatmıştır. Nitekim dalaveresinin ortaya çıkması da işte bu Nozdriev'in yüzünden olacaktır.

Beşinci Tablo

Nozdriev'in, sözüm ona, çalışma odası. Dağınıklık anlatılır gibi değildir. Koşum takımları, atkılar, çizmeler, bir dolu da şişe.

Duvarda asılı tüfekler, acaip biçimli kılıçlar. Sahnenin gerisinde, uzaktan lâternayı andıran, kırık dökük bir âlet.

Nozdriev, hararetli, coşkun, sabah hırkası ile Çiçikov'un o yanında bu yanında döner durur. Çiçikov, oturmuştur, çekingendir.

ÇİÇİKOV — (Yerinden kalkarak) Bana ölü canlar niçin mi lâzım? Bak söyliyeyim... Kibarlar arasında hatırı sayılır bir adam olmak istiyorum. Biliyorsun, çiftim çubuğum yok, bu canlarla şimdilik...

NOZDRİEV — (Onun sözünü keser) Atma be kardeşim, atma.

ÇİÇİKOV — (Bir az durduktan sonra) Bak, seninle açık konuşacağım. Ama, kimseye tek kelime söylemek yok. (Pek rahat görünmek istiyen bir sesle) Evlenmek üzereyim ben. Alacağım kızın anası babası, senin anlıyacağın, gözü çok yüksekte insanlar... Elimden ne gelir... Üç yüz köylün olmazsa kızımızı vermeyiz de vermeyiz diye tuttururlar. Bende de o kadar yok... Dedim ki...

NOZDRİEV — Yalan, vallaha yalan.

ÇİÇİKOV — (Baş parmağı ile işaret parmağının uçlarını birleştirerek) Şu kadar yalanım varsa...

NOZDRİEV — Kafamı keserim yalan söylüyorsun.

ÇİÇİKOV — Ne diye boyuna yalan söyliyeyim sana?

NOZDRİEV — Ben seni bilirim, sen boyuna yalan söylersin. Hani otelde karnıma çıktığın gün yok mu, çıkmaz olaydın, boyuna yalan söylüyordun o gün. Yok Sobakiyeviç seni bekliyormuş da, yok araban devrilmiş de, yok bilmem kimin evine girmişin de... Allah bilir kimin evine... Yok elbet öyle bir yer. Seni gidi, sen ne yalancısın sen, dolandırıcıların şahısın sen be. Bunu neden söylüyorum, biliyor musun? Dostluğumdan, başka bir şey değil. (Durur) Bir dairede senin üstün olsaydım ne yapardım, bilir misin?

ÇİÇİKOV — Hayır.

NOZDRİEV — Önüme gelen ilk ağaca asardım seni. Bak görüyorsun ya, yürekten, dobra dobra konuşuyorum, bir dostla konuşur gibi.

ÇİÇİKOV — Her şeyin bir hududu vardır. Böyle konuşmak istiyorsan, git candarmalarla arkadaşlık et, daha iyi. (Bir az durur) Parasız vermek istemiyorsan, sat efendim.

NOZDRİEV — Satmak mı? Ben senin ne mal olduğunu bilirim, sen madrabazın birisindir, yok bahasına almağa kalkarsın.

ÇİÇİKOV — Amma da lâf. Yoksa sen ölülerini elmas fiyatına mı satmak istiyorsun?

NOZDRİEV — Bak bak, başladın işte.

ÇİÇİKOV — Rica ederim, yahudiliği bırak, ayıp denen bir şey vardır.

NOZDRİEV — Ya, öyle mi? Al sana bir teklif... Ölü canlar için senden beş para almıyacağım, buna karşılık benim aygırı satın al.

ÇİÇİKOV — (Afallayarak) Aygırı ne yapayım ben? Hara kurmuyorum ki...

NOZDRİEV — Aygırı ne mi yapacaksın? On bin rubleye aldım ben onu, sana dört bine bırakı-

rım. Sadece üç binini peşin alırım. Oldu mu?

ÇİÇİKOV — Canım benim aygıra ihtiyacım yok diyorum, Allah Allah.

NOZDRİEV — Öyle ise, al kısrağı satayım...

ÇİÇİKOV — Kısrağı ne yapayım canım...

NOZDRİEV — Peki, bir çift köpek al benden. Öyle bir çift satarım ki sana, bitersin. Uzun bıyıklar, ok gibi kıllar...

ÇİÇİKOV — Köpeklerle işim yok benim, avcı değilim.

NOZDRİEV — Ne isterdim, senin de şöyle bir köpeğin olsun. (Bir az durur) Peki, köpekleri gerçekten istemiyorsan, lâternayı al. Eşi yoktur vallahi. Bin beş yüz rubleye aldım namussuzum. Dokuz yüze bırakırım sana.

ÇİÇİKOV — Ben ne yapayım lâternayı? Alman değilim ki yollarda ha babam lâterna çalıp dileneyim.

NOZDRİEV — Söylediği lâfa bak, benim lâterna Almanlarınkine benziyor mu? Baştan aşağı maun bu. (Çiçikov'u tutup lâternanın yanına götürür ve âletin kolunu çevirir. Lâterna gıcırtı ile «Malborough savaşa gidiyor» marşını çalar.) Peki, bunu da almıyorsun. Öyle ise başka bir şey teklif edeyim sana: Bir el kâğıt açalım, ben ölü canlarla lâternayı koyayım. İyi mi?

ÇİÇİKOV — Olmaz, çürük tahtaya basmam ben.

NOZDRİEV — Ne çürüğü be! Bunun çürük bir yanı yok. Şansın tutarsa istediklerini alır gidersin. (Bir deste kâğıt alır, ateşli ateşli masanın üstüne atar, kâğıtlar dağılır) Bak şimdi! Neden oynamak istemiyorsun?

ÇİÇİKOV — Kâğıt oyunlarından hoşlanmam da ondan.

NOZDRİEV — Vay namussuz vay!

ÇİÇİKOV — Zorla oynayacak değilim, Allah böyle yaratmış,

NOZDRİEV — (Bir az durduktan sonra) Peki, dama oynayalım öyle ise. Kazanırsan ölü canlar senin olur. Nüfus kütüğünden düşülecek öyle çok köylü var ki, yığınla. (Bağırır) Hey, Porfiri, dama tahtasını getir. (Alçak sesle) Hey aptal, burdaymış. (Dama tahtasını alır)

ÇİÇİKOV — Boşuna uğraşıyorsun, oynamam.

NOZDRİEV — Ama kâğıt oyunu değil ki bu... Damada şansın, hilenin hiç yeri yoktur.

ÇİÇİKOV — Hadi bakalım, oynayalım.

NOZDRİEV — Ölü canlar yüz rubleye gidiyor.

ÇİÇİKOV — Yüz ruble mi? Olmaz, elli ruble.

NOZDRİEV — Elli ruble nedir ki canım. Ama istersen, ölü canlara şöyle orta halli iki köpek ekliyeyim.

ÇIÇİKOV — Peki.

NOZDRİEV — Kaç hamle avans veriyorsun bana?

ÇİÇİKOV — Ne avansı? Bir bu eksikti.

NOZDRİEV — Hiç olmazsa başlarken iki hamle bırak. Doğrusu damada pek kuvvetli değilimdir, kötü oynarım.

ÇİÇİKOV — Ben de kötü oynarım.

NOZDRİEV — (Bir taş sürer) Kötü oynarmış... biliriz.

ÇİÇİKOV — (Bir taş sürer) İki yıldır oynadığım üok.

NOZDRİEV — (İkinci bir taş sürer) Kötü oynarmış... biliriz.

ÇİÇİKOV — (İkinci bir taş sürer) İki yıldır oynadığım yok.

NOZDRİEV — (Üçüncü taşı sürerken ceketinin kolu ile dördüncü taşı da iter) Kötü oynarmış... biliriz.

ÇİÇİKOV — İki yıldır... (Nozdriev'in hilesini fark ederek) E... kardeşim, çek o taşı geri.

NOZDRİEV — Hangi taşı?

ÇİÇİKOV — Şunu şunu. (Yerinden kalkar. Bu arada Nozdriev bir taş daha iter) Seninle oynanmaz. Bir hamlede üç taş birden sürülür mü? Görülmüş şey mi bu?

NOZDRİEV — Nerden çıkarıyorsun üç taşı? Kim diyor üç taş diye? Bir şunu yanlışlıkla sürmüşüm, kabul. Bak işte, geri alıyorum. (Taşlardan birini geri alır)

ÇİÇİKOV — (Beşinci taşı göstererek) Ya şu? O nerden geldi oraya?

Hangisi?

NOZDRİEV — Şu işte, damaya giden.

NOZDRİEV — (Kalkar, öfke ile) Oyuna başladık bir defa, hakkın yok, anlıyor musun, hakkın yok döneklik etmiye.

ÇİÇİKOV — (Dama tahtasının üstündeki taşları öfke ile karıştırır) Bal gibi hakkım var, çünkü namusunla oynamıyorsun.

(Nozdriev, Çiçikov'a saldırır, öteki bir iki adım geri çekilir.)

NOZDRİEV — Affedersin ama zorla oynatacağım seni. Taşları istediğin kadar karıştır, hepsinin yeri aklımda, yerli yerine koyarım.

ÇİÇİKOV — Ne yaparsan yap, oynamam.

NOZDRİEV — Oynamaz mısın?

ÇİÇİKOV — Seninle oynanmaz, biliyorsun pekâlâ.

NOZDRİEV — (Tehdit ederek Çiçikov'a yaklaşır, öteki çekilir) Açık söyle, oynamak istemiyor musun?

ÇİÇİKOV — (Eliyle yüzünü kapatarak) Hayır, istemiyorum.

(Nozdriev elini alabildiğine kaldırıp Çiçikov'a vurmak ister, fakat öteki onun kolunu tutar, var gücü ile sıkar)

NOZDRİEV — (Kendinden geçmiştir, kolunu kurtarmağa çalışarak bağırır) Porfiri! Pavluşka!

BİR KUŞUN RESMİNİ YAPMAK İÇİN

Önce bir kafes resmi yaparsın
Kapısı açık bir kafes
Sonra kuş için
Bir şey çizersin içine
Sevimli bir şey
Yalın bir şey
Güzel bir şey
Yararlı bir şey
Sonra götürür bir ağaca
Asarsın bu resmi
Bir bahçede
Bir koruda
Ya da bir ormanda
Saklanır beklersin ağacın arkasına
Ses çıkarmaz
Kımıldamazsın
Kuş bazan çabuk gelir
Ama uzun yıllar bekleyebilir de
Karar vermezden önce
Yılmıyacaksın
Bekleyeceksin
Yıllarca bekleyeceksin gerekirse
Resmin başarısıyla hiç ilişiği yoktur çünkü
Kuşun çabuk ya da yavaş gelmesinin

Geleceği olup da geldi mi kuş
Çıt çıkarma yok
Kafese girmesini beklersin
Girdi mi kafese fırçanla
Usullacık kapısını kaparsın
Sonra kuşun bir tüyüne dokunayım demeden
Bütün kafes tellerini teker teker silersin
Yerine bir ağaç resmi yaparsın
Dallarının en güzeline kondurursun kuşu.
Tabii ne yapraklarının yeşilini unutacaksın
Ne yellerin serinliğini
Ne de yaz sıcağındaki böcek seslerini
Otlar arasında.
Sonra bekliyeceksin ötsün diye kuş
Ötmezse kötü
Resim kötü demektir
Öterse iyi olduğunun resmidir
İmzanı atabilirsin artık
Bir tüy koparırsın usulca
Kuşun kanadından
Ve yazarsın adını resmin bir köşesine.

Jacques Prévert
Çev.: S. Eyuboğlu

KUŞÇU TÜRKÜSÜ

Usul usul uçan kuş
Kan gibi ılık kızıl kuş
Canım kuş gülen kuş
Birdenbire ürken kuş
Birdenbire çarpan kuş
Pır pır eder uçamaz kuş
Telâş içinde garip kuş
Yaşamak isteyen kuş
Türkü söylemek isteyen kuş
Bağırmak isteyen kuş
Kan kırmızı ılık kuş
Usul usul uçan kuş
Yüreğin bu senin güzel çocuk
Böylesine mahzun kanat çırpan
Bem beyaz sım sıkı göğsünde.

Jacques Prévert
Çev.: S. Eyuboğlu

GÜNEŞ TUTULMASI

Güneş Kıral diye de anılan Louis XIV
Delik bir iskemleye otururdu sık sık
Kırallığının sonlarına doğru
Zifiri karanlık bir gece
Güneş Kıral yatağından kalktı
Gitti delik iskemlesine oturdu
Ve sırra kadem bastı.

Jacques Prévert
Çev.: S. Eyuboğlu

YUMURCAK

Kafasıyla evet diyor
Yüreğiyle hayır
Sevdiğine evet diyor
Öğretmene hayır
Sözlüye kalkmış
Soru üstüne soru
Şunu yaz bunu çiz
Derken bir gülmedir alıyor çocuğu
Delice bir gülme
Ve siliveriyor herşeyi
Sayıları sözleri
Adları tarihleri
Tümceleri tuzakları
Öğretmen tepine dursun
Çığlıkları ortasında mucize çocukların
Renk renk bütün tebeşirlerle
Belâlı kara tahtanın üstüne
Resmini çiziyor mutluluğun.

Jacques Prévert
Çev.: S. E.

BARIŞ ÜSTÜNE SÖYLEV

Önemli pek önemli
Bir söylevin sonlarına doğru
Büyük bir devlet adamı
Sendeleyip güzel bir cümlenin üstünde
Düşüverdi içine
Per perişan ağzı açık
Soluk soluğa
Gösterdi dişlerini
Ve barışsever düşüncelerinin diş çürüğünden
Savaş siniri çıkıverdi ortaya
İncecik nazik para meselesi.

Jacques Prévert
Çev.: S. E.

SERBEST MAHALLE

Asker kasketimi kafese
Kuşu başıma koydum çıktım
— Ne o ? dedi kumandan sokakta
Selâm vermek yok mu artık ?
— Hayır, dedi kuş :
Selâm vermek yok artık
— Affedersiniz, dedi kumandan :
Ben var sanıyordum da
— Zararı yok, dedi kuş,
Herkes yanılabilir.

Jacques Prévert
Çev.: S. E.

DÜĞÜN DERNEK

William Blake'e

Koca bir kilisenin yıkıntıları içinde
Bir kasap böğürüyor danalar gibi
Bir kuşun ölümüne ağlıyor.
Yarık yarık mermerler üstüne
Yan yatmış çatlak bir çan
Ve içinde paslı tokmağı
Şişman bir papaz sanki çıplak
Rüzgâr açıvermiş cübbesini
Kilisenin param parça hazineleri içinde
Üç dört kasketli serseri
Para topluyorlar herkesten
Cennetle Cehennemin düğünü var diye
İngiltere'de oluyor düğün
Büyük Fransız Devriminin
Ve hattâ Louis XVI nın ölümü şerefine
Bir delikanlı gelenleri karşılıyor:
Adı William Blake
Çırıl çıplak ve çok kibar
Ama şapkasını çıkarmıyor başından
Neden derseniz Ruh-ül Kudüs var içinde
Ters huylu bir kuştur bu Ruh-ül Kudüs
Ey Ruh, orda mısın? diye sorulunca
Yokum, der her zaman bu kuş
Tatlı tatlı gülümseyerek
Düğün biter bitmez William Blake
Bu kuşu kasaba verecek
Kasap da merhum papağanını unutup
Hayvanları öldürmeğe gidecek
Koskoca bir tokmakla

Dünyada kuş mu kalmadı ?
Diyor William Blake kendi kendine
Diyor ama aklı başka yerde
Unutmuş bütün dünyayı
Bir kıza bakıyor açıkcası
Pırıl pırıl bir kız
Kim bilir kim çağırmış düğüne
Gelmiş duruyor orda
Öyle güzel ve çırıl çıplak kendi gibi
Görülmedik bir güzel diyor William
Hem durgun hem de şimşek parıltılı
Kızıl şarap gibi bir temiz
Baharlar gibi ak pak
Baktıkça bakıyor kıza
Canı çekiyor çünkü
Kız da ona bakıyor
Onun da canı çekiyor belki
Tam o sırada kocaman bir yaban ördeği
Ufacık bir laternayla geliyor ortaya
Bir hava çalıyor heryerde her zaman çalınan
Ve düğün başlıyor
Tam anlamıyla düğün budur
Diyor William Blake
Çünkü bir çok sözler
Tam anlamlarıyla değil
Yerli yersiz söyleniyor
Ne demek ? diyor yaşlı
Peygamber ya da peskopos kafalı
Kızdığı da bes belli bir adam :
İbadet düğün, düğün ibadet mi sizce ?
Ama William Blake bir gentlman
Gentl kibar man de adam demek Ingilizce
Tartışmayı doğru bulmuyor peskoposla
Cennetle Cehennemin düğününde
Hem de, kim bilir, belki kendinin de
Evleneceği bir günde
Kız güzel, çok güzel çünkü

Seviyor artık belli
Kız da onu seviyor belki
Susuyor ne yapsın
Yalnız şunu söylüyor peskopos
O Peygamber ya da kanca kafalı herife :
«Tırtıl nasıl yumurtalarını dömek için
En güzel yapraklarını seçerse tabiatın
Papaz da lânetlerini en güzel sevinçlerimizin üstüne
döker.»
Şimdi artık ver yansın mızıka
Düğün mi ibadet mi, sonraya kalsın bu mesele.
Ver yansın dedi ya mızıkaya
Mızıka geçti başa yürüdü
Arkasından kız, o ışıl ışıl kız
Gülümsedi William Blake'e
Bir gün şu sözü etti diye :
«Kanunun taşlarıyla kuruldu zindanlar, dinin tuğlala-
rıyla yapıldı kerhaneler»
Ve kız yürüdü yanına kolunu verdi
Kolunu verdi demek herşeyini verdi demek
O zaman kim uçtu sevincinden ?
William tabii,
William Blake.

Jacques Prévert
Çev. : S. Eyuboğlu

ANTI-ENZYM, WD-9 LU DİŞ MACUNU

YENU : 7 — Radar Reklâm 123

Esrik Kişiler Üstüne Denemeler

I

Özcan Yalım

Yaman duruşu vardı o bileğin. Ucunda bir el bulunsaydı yaman bir kadeh tutuşu olurdu elbet. Öteki el şımarık biraz. Olmasın mı? İki kolun bir tek eli Olmasın diyordu adamın yüzündeki çizgiler. Olmasın...

Masama doğru yürüdü. Can-ciğer kardeşim, dedi, merhaba. (Gözlerinde bir bakış: Bir elim yok.) Buyur, dedim, otursana. Oturalım, dedi, sıkılarak. (Gözlerinde bir bakış: Bir elim yok.) Aldırma dedim gözlerimle, kadehine içki doldurdum. Başma dikti. Bıyıklarında kızıl damlalar titreşti bir an. Bileğiyle ağzını sildi. Eğildi bana doğru. İnsanlık var, dedi, bu dünyada, kardeşlik var, dedi, iyilik var. İnandırmak için mi, inanmak için mi söylüyordu bunları? Bilmiyorum. Yeniden sarıldık kadehlere. İçtik, içtik. Adam bileğini ışığa tuttu. Meyhanenin duvarlarında el gölgeleri. Tümü de çift, çift. Kıpır, kıpır oynuyor parmakları. Başını çevirdi adam. Hepimiz, dedi, hepimiz can-ciğer kardeşiz, bütün insanlar kardeşiz. Bir an sustu. İyilik dedi. Giderek insanlık dedi. Kopuk bileğini sanki ucunda bir yumruk sıkılıymış gibi salladı. Kardeşlik dedi. İnsanlar yüzüne bakıp güldüler. İkişer ellerini gösterdiler ona. El çırptılar, sen de yapsana, dediler. Piyano çaldı bir kadın. Biri özene-bezene bir çift eldiven geçirdi ellerine. Sen de yapsana dediler. Annesinin elinden tutmuş bir çocuk bağırdı: Anne bu adamın eli yok. Bir koro tekrarladı: Eli yok, eli yok, eli yok... Bir kadeh yerde bin parça oldu. Hepsi silindiler birden. Sesler sustu.

Yüzüme ağlamaklı baktı adam. İnsanlık diyecekti, iyilik diyecekti, kardeşlik diyecekti, hiçbir şey diyemedi. Yüzündeki çizgiler biraz daha derinleşti. Eyvallah dedi kısık sesle. (Gözlerinde bir bakış: Bir elim yok işte.) Bir tek el dışarı yürüdü sallanarak. Onu benden başka gören yoktu. Kopuk bir bilek görüyorlardı başkaları. Ucundaki, kapılara sığmıyan, kocaman eli görmüyorlardı.

SENDLİNGERTORPLATZ

(... Ağır ve sonsuz zaman...)

Sabri Altınel

Mart başları olacak. Sendlingertorplatz'daki Taverna'nın camlı katından dışardaki yağmura bakıyordum. İrmgard da yağmura bakıyordu. Parkın içindeki Matthäuskirche'nin çan sesleri gecede yankılar yapıyor. Büyük suların derinlerden gelen, bilinmeyen uğultusu gibi. Yaşantılarla, yalnızlıklarla, bunalımlarla dolu.

Alanda, elektrik ışığında iyice görüyordum yağmuru, bastırıyor. Sıkıntıya, korkuya, umutsuzluğa götüren bir yağmur bu. Çanlar dövülüyordu, uzakta yayılıyor, kırılıyor, sonra daha güçlü vuruyordu kafamın içinde. Almanya çanları... Hoşgörüsüz, bağnaz, sesleri en direnen çanlar.

Başını iki elleri arasına almış çan seslerinden kaçan İrmgarda bakıyordum. Bu yakınlığım, ilgim yalnızlığımı büyütüyordu. Yeşil kadifeli gözleri vardı İrmgard'ın. Dal gibi ince, uzun bir boyu, kumral saçları vardı. Yüzü belli belirsiz bir sızı gibiydi. Başını kaldırdı. Yaşlı gözleriyle baktı bana.

— Spät, dedi, spät, geç, çok geç.

Bir şeyler kuramamış, bir bütüne varamamış, orta yerde dağınık rastlantıdan rastlantıya akan bir yaşamın mutsuz, özlemli mırıltısıydı bu.

— Spät dedi yeniden yeniden. Çok geç.

Bardağını kaldırdı. Bir şey düşünmemek istediğini anlıyordum.

— Nichts denken aber trink, dedi.

İçtik. Başını omzuma dayadı. Sırılsıklamdı gözleri. Bir Alman şarkısı mırıldanıyordu. Gizli iniltilerini duyuyor-

dum. Birdenbire bir kaygıya, korkuya kapılıyor, gözleri bilinmeyen bir şeylerin peşinde sürükleniyor, sonra herşeyiyle tekrar görünüyor, ortaya çıkıyordu. Yeniden başlıyordu bıraktığı yerden.

Bozuk bir Fransızcayla :

— Sen, dedi, göçmen kuşlar gibisin. Ne iyi. Ben de öyle olsaydım.

— Değilim, dedim. Memleketimi düşünmek, görmek için düştüm yollara. Sizin uygarlığınızın, edebiyatınızın, düşününüzün ışığı çekti beni. İşimi gücümü bıraktım geldim. Buralarda iş tutmağa çalışıyorum.

Yüreğimdeki memleket bıçağı oynadı yerinde. Durdum. İrmgard başını göğsüme yasladı.

— Sen istersen gelirim, dedi. Beni de götür.

Gene iniltilerini duydum. Bir İtalyan orkestrasının yaygaracı müziği yırtıldı kulaklarımda. Beyaz yüzlü, temiz giysili, yeni pabuçlu Alman kızları dansa kalktılar.

Yağmura bakıyorduk gene. Karanlıkta alanın kıyısındaki kırmızı tuğlalı Sendlingertor'u görüyorum. Altından bir yol geçip gidiyor. Alana gelen tramvaylar çeşitli yönlere sapıyor. Güney yollarını topluyordu bu alan. İtalyan, Yunan, Yugoslav, Türk buradan başlıyordu yaşamına. Kuzeyin de buradan başlaması gerek. Buradan sonra insanlar değişir, başkalaşır. Leylekler gibi güneyliler güneşi getirirler buraya. Sonra ayağı kırılan, yuvadan düşen, göçemiyen leylekler gibi çok kışlar kalakalırlar burda. Sokaklarda, çarşılarda, fabrikalarda, işyerlerinde. İtalyan Bianca da bir leylektir. Geçmiş ve yaşayan tarihin Romasından. Atinalı Yatropulos da öyle. Vaktinden önce yüzüne ve içine bir ihtiyarlık, bunguluk çöreklenmiştir. Yaşamın anlamını yitirmiştir Atinalı Yatropulos. Anası İzmitli Yatropulos. Atina ve Roma ekmek parası için Sendlingertorplatz'dan bir kumar gibi, hep ütülünen bir kumar gibi bir yaşama başlar. Hep yitirir, hep yitirir. Bir gömlek, bir ceket edindiren bu yaşamın içinde yiterler. Belki Almanın gönlüne kuşku işlememiştir daha. Doktoru vardır, ilâcı vardır. Duvarları vardır kalın, ağır. Bilgi de, ekin, beğeni,

düşün, daha doğrusu düşünen Almanya da bu sağır duvarların ardındadır. Halka düşen (arbeit, immer arbeit.)

Kucakladım İrmgard'ı. Öptüm. Bir sevinç ışığı geçti yüzünden. Mutluluğunu gördüm. Çocuklaştı birdenbire. Uzun uzun Almanca konuştu. Sonra dansedelim, dedi. Dansettik. İçimi bunaltan, sıkan bir hava vardı salonda. Çiftler eğlenmeleri gerekmiş gibi davranıyorlardı. Yaşamın gereklerinden birini yerine getiriyorlardı. İtalyan şarkıcının sesi kötü ama gurbetçiydi. Hep beraber bir filim için dansediyor gibiydik.

Babası savaşta ölmüştü İrmgard'ın. Annesi uzun bir süre direnmiş, çabalamıştı. Sonra. Sonrasını öğrenememiştim. İtalyan şarkıcı ortalığı neşelendirmek görevini unutmuştu. Memleketinde, Genova'ya doğru inen bir trendeydi şimdi. Adamakıllı gerçeklenmiş, gurbetlenmişti sesi. Strazburgta ellerinde tahta çantaları, torbaları işe giden, gurbetçi bir tabur İtalyan trenden iniyordu. Giysileri eskimiş, tükenmişti. Ayakkabıları patlaktı. Şaşkın ve hüzünsüz bir gürültüyle eşyalarını indiriyorlardı. Bir şarkısı vardı. İtalyalının. Onu elinden kimse alamıyacaktı. Ne Krupp, ne Olivetti, ne mussolini. Ne alınteri içicileri, ne de deyyuslar. Bu güney kuşları saçaklara sığınan ıslak serçeler gibi kalakaldılardı Strazburg ayazında. Yanık şarkılarıyla.

İrmgard mutluydu. Boynuma sarılıyordu dansederken. Birden durdu.

— Beni de götürecek misin diye sordu, utanan bir sesle.

— Götüreyim, dedim. Bir mutlu ülke bulup seni de götüreyim.

— Çok seviyorum seni, dedi.

— Ben de, dedim.

— Savaşta, dedi, on altı yaşındaydım. Hans vardı. İyi bir çocuktu Hans. İlk onunla yattım, dedi. Ah, nasıl sevmiştim Hans'ı. Göreceksin, diyordu giderken, madalyalarla döneceğim savaştan. Sonra küçük bir evimiz olacak. Büyük Almanyayı nasıl kurduğumuzu anlatacağız çocuklarımıza.

— Dönmedi, dedim.

— Döndü, dedi. Bir ayağını yitirmişti. Tanımadı beni. Çok uğraştım. Git, dedi en son, git, hepinizden tiksiniyorum. Günlerce çevresinde dolaştım. Sonunda kendini öldürdü.

Başı döndü, tökezledi. Deli, aptal, uzak bir gülme geçti yüzünden sonra yeni bir güç buldu kendinde.

— Bak, dedi, evleneceğim, çocuklarım olacak benim de... Mini mini, tombul, tombul... Ah. yarın altıda kalkmalıyım işe gideceğim. Arbeit, arbeit... Ama bir ay sonra iznimi alacağım. Kayak yapmağa gideceğim Avusturyaya. Sen de gel, olmaz mı.

Yaptığı tasarıdan, kurduğu düşlerden coşmuştu.

— Odamı ayırttım bile, dedi. Sen de gel. Ama yarın çalışmağa gitmeliyim. Çalışmak, hep çalışmak. Altıda kalkmalıyım. Ne olur götür beni.

Savaş bitiminde, bir yaşama çarçuru içinde, ilgisiz, şefkatsiz geçen bir genç kızlığın inlemesiydi bu. Seksen yerinden delinmiş bir sağtöre, aldatılmalar, ölümler, kolsuz, bacaksız sakatlar, boşa giden fedakârlık, kırılmış bir gurur, incinmiş bir onur. Çıkarları olanların yardımiyle eski sanayiciler paralarını ve itibarlarını yeniden edindiler, hükümetlerini kurdular, törelerini yaydılar. Halk günde sekiz dokuz saatlık çalışma ve üç vardiyeyle ekmeğini, birasını yeniden buldu. Bazıları iç-pazar, üretim çokluğu gibi nedenlerle ya otomobilini, ya da buzdolabını edindi. Alman halkı aslında çalışkan bir halktı. Onda efendileri çalışmayı gelenek etmeği başarmışlardı, yalnız çalışmayı. Giriştiği, daha doğrusu itildiği o canavarca serüvenin sonunda milyonlarca can alıp verdikten başka çok az beslemeği başarabildiği ruhunu da verdi. Bunun gerçek nedenlerini bulacağım toprağa elimi sokmak istemiyorum şimdi. Hitler cehennemine girip yüreğimi yiyici bir ateşe vermek istemiyorum. Bu akşam bulduğum, az rastlanılır ama rastladığınız zaman da çok içten olabilen Alman duygululuğu karşısında bir kinin sarsmalarına uğramak istemiyorum.

Matthäuskirche'inin çanları vuruyordu gene. Fransadayken bir erkenci Paris sokağında Almanya gelirdi aklı-

ma. Bu çanlar vururdu kafamın içinde. Bilmem ne motorverke fabrikalarının karlarda soluyan düdükleri. Sonra kuzeyden güneye bir sürü karınca yuvaları. Karda kışta saat beşlerde savaşlara, sokaklara dökülen halk. Kadın erkek. Alınteri içicilerinin işyerlerine. Arbeit, immer arbeit... Alman kompleksiydi bu. Önce aristokrasinin, sonra sanayicilerin verdiği bir kompleks. İdareci, sanayici, kilise üçgenine kapatılmıştır o. Goethe'yi bu üçgen bilir, düşünürü, sanatçıyı bu üçgen.

Dans gitgide hızlanıyor. Duman, nefes, ışık çılgın bir gemi gibi kaldırıyordu salonu. İtalyan orkestra artık kendisi, kendi coşkusu, kendi gurbeti için çalıyordu. On yedi onsekiz yaşındaki gençler, kızlar bir isteri nöbetine tutulmuş gibiydiler. Bu bayağı bir kuşaktı. Ayaklarıyla yaşayan bir kuşak.

— Bunlar, dedi İrmgard, ah bunlar çok sersem. Bunlar hiçbir şey olmayacak.

Bir çifti gösteriyor, önce yüzü geriliyor, sonra sinirli bir gülümsemeyle :

— Bak, diyordu şunlara. Nasıl aptal, nasıl kaygısız görünüyorlar. Nasıl bir boşluk var suratlarında.

— Aldatılıyorlar, dedim. Ruhları beslenmiyor. Bencil bir kavgaya sürüleüyorlar.

Yeni bir savaşın kurbanlarını görür gibi oldum. Gamalı haçla çiziliyordu o sıra sağa sola. Bir takım hareketler oluyordu. Bir yanda atom bombasını kötülemek için miting yapılırken, ötede Almanya silâhlanıyor, ya da silâhlandırılıyordu.

— Oturalım artık, dedim.

İrmgard oturmak istemiyor, ona buna saldırıyor, anlaşılması güç hareketler yapıyordu. Kızmışlardı. Saldırdılar İrmgard'a, çevirdiler. Güçbelâ sürükledim, oturttum yerine. Nefes nefese düştü masaya Katıla katıla ağlamaya başladı. İçim burkuluyordu.

— Gidelim, dedim. Yarın akşam gene buluşuruz. Çıktık. Yağmur seyrelmişti. Sendlingertorplatz'dan tramvaylar sapıyordu.

Matthäuskirche'nin çanları vuruyor. Yürüdük.

BASIN İLÂN KURUMU

Gazeteler ve dergiler için her nev'i ilân ve reklâm kabul eder

İSTANBUL Genel Müdürlük:	Türkocağı caddesi No. 1, kat 3 Telefon : 22 43 84 - 85
İSTANBUL Şube Müdürlüğü:	Türkocağı caddesi No. 1, kat 3
ANKARA Şube Müdürlüğü :	Ulus iş hanı «E» bloku, No. 41 kat 2 Telefon : 10 58 17 — 10 57 87
İZMİR Şube Müdürlüğü :	İkinci Kordon, Mimar Kemâlettin caddesi Küçük Kardiçali Han Telefon 23911

TELGRAF: BASIN KURUMU

ADANA Şube Müdürlüğü :	Abidin Paşa caddesi Remo İş Hanı No. 46
BURSA Şube Müdürlüğü :	İnönü caddesi Aysan han No. 20
ESKİŞEHİR Şube Müdürlüğü:	Porsuk İş Hanı Kat 2 No. 1
KONYA Şube Müdürlüğü :	İstanbul caddesi Yusufağa sokak Terzioğlu pasajı No. 1
ZONGULDAK Şube Müdürlüğü:	Amele Birliği pasajı No. 15/16

YENU: 8 (Basın 1028)

Çağdaş İtalyan Yazarları

Giovanni Grazzini

Ortaçağ'dan bu yana İtalya dünya edebiyatına büyük eserler veregelmiştir. Ne var ki, yüzyıllardır, kitaplar, genel olarak, varlıklı kimselerin ilgisini çekmiştir. Bu durum, bugün için de doğrudur bir bakıma. Romancılar her ne kadar işçi sınıfı, köy halkı üzerine yazıyorlarsa da, okuyucuları bu sınıflardan çok, orta sınıflar oluyor. Bu okuyucular gittikçe artıyor artmasına ama, İngiltere ve Fransa'daki ölçüde değil henüz. Bununla beraber, İtalyan yayın evleri büyük çaba gösteriyorlar. Bu sayede, Savaştan bu yana, düşünce iklimi ciddî ve yüksek nitelikte edebiyat ürünlerine elverişli bir yön almıştır.

Yirmi yıllık faşizm yönetimi İtalyan yazarları için çetin bir dönem oldu. Bu rejim «Yüksek Lâtin» kültürü efsanesini destekliyor ve memlekette gelişmeye yeltenen bir takım «soysuz» akımlarla bu efsanenin bozulmasını istemiyordu. Kaskatı bir toplumsal düzenin çıkarlarına yaramıyan düşüncelerin yayılmasını engelliyor ve bu yüzden, piyasayı, genel olarak, bayat ve değersiz eserler kaplıyordu. Silone ve Borgese gibi bu duruma boyun eğmek istemiyen yazarlar, yurtlarından ayrıldılar. Öbürleri İtalya'da kaldı. Sansüre rağmen, bütün faşist yönetim boyunca, bir «yer altı» yazar ve okurları, modern edebiyatın uluslararası akımlarıyla ilişkilerini sürdürdüler. Sürümleri az olmakla beraber, **La Ronda** (1919-1923), **Solaria** (1926-1936) ve **Letteratura** (1937'den beri yayınlanmaktadır) ve, bir bakıma da **Pegaso** (1929-1933) ile **Pan** (1933-1935) adlı dergiler sanat özgürlüğünü besliyen, serbest sanatın nefes aldığı yerlerdi.

O karanlık günlerde, örneğin Saba, Montale gibi bazı

ozanların oynadığı rol özellikle önemliydi. Gerçek dünyadan, politika dünyasından şiirlerinin iç dünyasına çekilmeleri, rejime karşı açık bir diretmeydi ve İtalyanın o günkü tarihine karşı duydukları öfkeyi anlamamız için bir anahtar sağlıyorlardı. Aynı şeyi, politikadan uzak, bir çeşit hikâye türü olan ve o dönemde büyük bir gelişme gösteren **Prosa d'arte** için de söyliyebilirz. Bu yazıların çoğu, konularını hayat deneylerinden ya da gezilerden alıyordu. Bunlarda ağır basan yan, son derece incelmiş ve aşırı kafa canbazlıklarına ulaşmış bir üsluptu. Emilio Cecchi ile Antonio Baldini bu türde büyük ustalığa ulaşmışlardır.

Faşizmin yıkılmasıyla, edebiyatımızın toplumsal bilincinde bir yeniden doğma, gürbüz bir tazelenme oldu ve bu, yavaş yavaş, okuyucuların beğenisine uygun bir edebiyatla uzlaştı... Kültürün toplumla ilişkisi yeni bir takım temellere dayandı. Yazarlarımız ilk sorumluluklarını yeniden yüklendiler; değerleri hızla değişen bir dünyanın etkin birer sözcüsü olabildiler. Basınımızın özgür politika tartışmaları geleneğine dönüşü - aşırı soldan gelen bir takım itmelerle bile - edebiyat sahnemize can verecek nitelikte bir etki yarattı.

Her hangi bir konuyu aşırı ölçüde basite indirmek doğru değildir, hele, bölgeden bölgeye değişmeler gösteren İtalyan kültüründe hiç de yerinde olmaz bu. Ne var ki, böyle bir basitleştirme, bize İtalyan edebiyatındaki başlıca akımları gösterme bakımından faydalı olabilir. Örneğin, böyle bir davranışla, çağımız İtalyan edebiyatını başlıca iki ana akımda toplıyabiliriz: Bunlardan birini Giovanni Verga (1840 - 1922), öbürünü de Gabriele d'Annunzio (1863 - 1938) temsil etmektedir. Verga'yı «Nesne - söz», d'Annunzio'yu da «Müzik - söz» formülü ile ifade edelim.

Muşmula Ağaçlı Ev, Mastro - Don Gesualdo (Manzoni'nin Nişanlılar'ından sonra İtalya'da yazılan en güzel klâsik eser) adlı iki büyük romanıyla Verga **Verismo** (gerçekçilik) akımının temelini atmıştır. Bu akım Matilde Serao (1856 - 1927) ve Nobel Armağanını kazanan Grazia Deledda (1871 - 1930) gibi ustalarla, sonradan Mo-

ravia, Pratolini, Berto, Vittorini ve başkalarınca benimsenmiş ve geliştirilmiştir. Bu akımın gelişmesinde, politik etkenlerin ister istemez rolü olmuştur. Faşizmden nefret eden ve sol ideolojilerine eğilimi olan yazarların yoksul insanların hayatına eğilmeleri tabiî idi. Savaştan bu yana, Verga geleneğinden gelen romancılar işçi sınıfını, taşra halkını ve şehirlerin orta sınıf halkını ele almakta ve onların hayatını katı bir gerçekçilik ve içtenlikle dile getirmektedirler.

Ozan, tiyatro yazarı, romancı ve aynı zamanda politik serüvenci olan D'Annunzio, söz ustalığına dayanan ve biçimciliğe bağlı bir ifade getirmiştir. Bu akımın en son ustası Curzio Malaparte (1898-1957) dir. Dilin duygu, müzik ve uslüp inceliklerine önem veren bu eğilim, yaşadıkları hayatın karmaşık ve ince yanlarını gerçekçilikle vermeyi elverişli bulmıyan bir çok değerli yazarı kendine çekmiş, hâlâ da çekmektedir. Bugün, İtalya, daha çok, gerçekçi romanları ve neo-realist filmleriyle yabancı memleketlerde tanınıyor. Ama, bu eserlerin beğenilmesine bakıp, Verga geleneğinin D'Annunzio geleneğini tamamen gölgede bırakmış olduğu sanılmasın. Bu her iki ana akım, aşağı yukarı at başı beraber gitmektedirler. Bunların yanında, bir de suyunu her iki akımdan alan yazarlarla, hiç bir okula mal edilemiyen yazarlar da var. Bu kısa yazıda, belli başlı yazarlarımızın eserleri üzerinde bir bir duramıyacağım. Onun için, ancak çeşitli akımları temsil eden bir kaç yazarı ele alacağım. Bunların çoğu her hangi bir «okul» çerçevesine girmiyorsa da, ben burada, daha çok, yabancı dillere çevrilmiş olan eserlerin yazarlarından söz etmeyi uygun buluyorum.

Eski kuşağın en büyük yazarlarından biri Riccardo Bacchelli (Doğumu: 1891) dir; **Po Nehri üstündeki Değirmen** adlı tarihsel trilojisi, Manzoni, XIX. yüzyıl Fransız ve Rus klâsikleri geleneğinde yazılmış bir ana-eserdir. Köy ve şehir tarihini içine alan bir arka plân çerçevesi içinde Bacchelli, bu roman uçlemesinde Po kıyılarında yaşıyan bir ailenin üç kuşağının hayat hikâyesini veriyor.

Bir başka yaşlı yazar da, Aldo Palazzecchi (Doğumu: 1885) dir. Tükenmez bir yaşantısı olan Palazzecchi, roman ve hikâyelerinde, sevinçle acı karışımı bir anlatım içinde, insanları ve dünyayı alaya alan eşsiz bir ustadır.

Alberto Moravia (Doğumu 1907), roman ve hikâye tekniğinin en olgun ustalarından biridir. **Tempo di İndiferenza, Romalı Kadın, Conformista, Gündüz gelen Hayalet, İki Kadın** adlı romanları, **Karıkoca aşkı, İki Delikanlı** adlı kısa romanları ve bir kısmı gerçek üstü ve taşlamalı olan sayısız hikâyeleri ile çağdaş dünyanın, çok kez de, İtalyan burjuvazisinin ahlâk kazanına dalmasını bilen Moravia, İnsanoğullarını kemiren ve onları birbirine yabancı yapan, günâhlarından temizlenmeye bile meydan bırakmıyan kötülüklerini bütün açıklığı ile, hattâ insafcızcasına veren bir romancıdır. Günlük hayattan aldığı gerçek konuları işliyen Moravia kimi okurları irkiltebilir. Netekim, hep pis, iğrenç şeyleri ele alıyor, öbür şeyleri unutacak ölçüde cinsel öğelerle uğraşıyor, diyorlar bize. Doğrudur doğru olmasına ama, insan psikolojisinin girintili çıkıntılı yollarında böylesine derin bir görüş gücüyle dolaşma her yazarın harcı değildir. **Zeno'nun İçdökmeleri, Bir Adam Yaşlanıyor** adlı eserlerin yazarı **İtalo Svevo** (1861 - 1928) gibi, Moravia da, süssüz, nesnel, yalın, nerdeyse yavan bir üslûpla yazamaktadır.

Corrado Alvaro (ölümü: 1956), çağdaş Italyan edebiyatına güçlü damgasını vurmuş, büyük bir romancıdır. Gerçekçi gelenek havası taşıyan özellikle **İnsan güçlüdür** adlı romanında, basit şeylere eşine az rastlanır bir şiir katmakta ve kişilerine lirik bir nitelik vermekte erişilmez bir başarı göstermiştir. Calabria'nın yoksul ama kaderlerine boyun eğmiyen köylüleri üzerine (örneğin **Gente in Aspromonte** gibi) yazdığı kronikler, insanın içine işliyen tatlı bir hüzünle doludur.

Gerçekçilik, her ne kadar **Alvaro** ile, büyük ölçüde, kişisel bir yola girmiş, bir hüzün, alaycı bir kadercilik havasına bürünmüşse de, **Elio Vittorini** (doğumu: 1908) ile kesin bir toplumsal nitelik kazanıyor. Vittorini, **Scilya'da**

Konuşmalar adlı (1938) küçük ama en güzel eserini yazdığı günlerde, Saroyan'ı, Hemingway'ı İtalyancaya çevirmişti. Amerikalıların etkisi, sade ama özenli üslubunda kendini gösterir. **Sicilya'da Konuşmalar**, modern edebiyatın bir dönüm noktası oldu. Vittorini, romanlara özgü sağlam konu geleneceğini bıçakla kesercesine bir yana attı ve konudan çok, romanın havasıyla etki yapmaya çalıştı. Bu eserde Vittorini, tıpkı Hemingway gibi, hikâyelerinin arka plânını besliyen sözlü bir iklim yaratmak üzere konuşma tekniğine güveniyor.

Sicilya'da konuşmalar'dan bu yana, Vittorini bir çok ilginç romanlar yazdı: **Kızgın Ten** (Bir orospuya çılgınca tutulan genç bir üniversitelinin hikâyesi), **Fil'in Alacakaranlığı** (İşsizlerin iyimserliği üzerine çok güzel ve gülünç bir masal), **Messinalı Kadın** ve **La Garibaldina.**

Bugün gerek İtalyan yazarları gerekse okurları çağdaş Amerikan romanlarına büyük bir ilgi duymaktadırlar. Amerikanın hemen hemen bütün ünlü romanları İtalyancaya çevrilmiştir. **Cesare Pavese**, romancılık sanatına, Amerikan romanlarını çevirmekle girmiş ve bu yoldan ustalığa erişmiştir. Pavese **Ay ve Hava fişekleri**, **Horoz Ötmeden** adlı romanlarında «günlük hayatın kaotik gerçeğini düşünce ve hayal gücüne dönüştürmeye» çalışmıştır.

Gerçekçilik geleneği, bir bakıma **Vasco Pratolini**'yi (doğumu: 1913) kendine yontmaktadır. **Fakir sevgililerin Hikâyesi** ve **Metello** adlı romanlarıyla, memleketi Floransa'nın işçi mahallelerinin hayatını anlatan Pratolini de eserlerine, sıcak bir insan sevgisi yanında, güçlü bir lirik hava katmaktadır.

Politik eğilimleri oldukça ağır basan romancılar arasında **İgnazio Silone** (doğumu: 1900) ile **Carlo Levi** (doğumu: 1902) başta gelmektedirler. Faşist rejimin baskısına karşı koyup sürgünde yaşıyan Silone **Fontamara** adlı romanını 1931'de İsviçre'de yayınladı. Faşit düzene sert bir saldırı olan bu eser, güney İtalya köylüsü (Cafoni) nün yoksul hayatlarını anlatır. Silone Abruzzi'nin küçük bir köyünde dünyaya gelmişti. Aşağı yukarı otuz yıl boyunca,

çok iyi bildiği bu bölgenin insanlarını konu olarak aldı. **Luca'nın Sırrı** son eserlerindendir.

Carlo Levi'nin doğup büyüdüğü çevre Silone'ninkenden çok farklıdır. Levi, Torino'da aydın bir aileden dünyaya geldi, tıp öğrenimi gördü ve doktor oldu. Faşizm zamanında Luciana'da çok ilkel bir köyde oturmak zorunda kaldı. En ünlü romanı olan **İsa Bu Köye Uğramadı** adlı eserde bu köyde görüp yaşadığı şeyleri anlattı ve bu romanın başarısı bütün İtalya'nın dikkatini güney bölgesinin kötü koşulları üzerine çekti. Bu eserde kullandığı «Hikâye - Deneme» tekniği, bugün alanı alabildiğine genişlemiş olan roman türünde yapılan ilginç yeniliklerden biri sayılabilir.

Yer azlığı yüzünden, üzerinde durulması gereken bir çok değerli yazarları atlıyacağım. Ama, ayrı kuşakları temsil eden bir kaçının adını anmadan edemiyeceğim. En eski ustalar arasında, kendine özgü «tılsımlı» bir gerçekçilik yaratmış olan Massimo Bontepelli (doğumu: 1878); Kırk kadar ilginç roman yazmış olan **Marino Moretti** (doğumu: 1885); Toscanılara özgü deyimleri ile çeviriye gelmiyen **Bruno Cicognani** (doğumu: 1879); **Moscardino** adlı eseri Ezra Pound tarafından İngilizceye çevrilen **Enrico Pea** (1881 - 1958); Bu dört yazar birbirinden çok ayrı olmakla beraber, gerek gerçekçi gerek gerçeküstü eserlerinin esin gücünde birleşirler. Daha genç yazarlar arasındaysa. **Carlo Emilio** (doğumu: 1893) ve **Bonaventura Tecchi** çağdaş romancılıkta önemli bir yer tutmaktadırlar; Bunlardan ilki, şaşırtıcı söz yaratıçılığı, ikincisi de ruh incelemeleriyle ün yapmışlardır.

İtalyan roman, deneme ve hikâye türlerinin bugünkü canlılığı üzerinde bir fikir verebilmek için, orta kuşaktan, en az sekiz isim saymam gerekiyor: İşte size Napoliden renkli çizgiler getiren **Giuseppe Marotta** (doğumu: 1902), bazı bazı Kafka'yı hatırlatan allegorilere düşkün **Dino Buzzati** (doğum: 1906). **Capri Mektupları** gibi dugusal ve alaycı romanlarla ün salmış olan film direktörü **Mario Soldati** (doğumu: 1906); deneme, gezi notları ve romanlarında eşsiz bir duyusal güçle ortaya çıkan **Guido Piovene**

(doğumu : 1907); **Bell Antoni** adlı eseriyle Sicilya orta sınıfını alaya alan **Vitaliano Brancati** (1907 - 1954); fantezi türünde yazılarıyle ilgi çeken **Tommaso Landolfi** (doğumu: 1907); ilk gençlik çağının aşklarını dile getiren **Pier Antonio Quarantotti - Gambini** (doğumu : 1910) ve **Gökyüzü Kıpkızıl** adlı (Savaş günlerinde çocukların acıklı hikâyeleri) eseriyle tanınan **Giuseppe Berto** (doğumu: 1914). Olgun kadın romancılarımz arasında şunlar var : Eserlerinde yer yer üstün bir üslûp ve imge duruluğuna eren **Gianna Manzini**; **Natalia Ginzburg, Elsa Morante, Alba De Cespedes.** Son olarak en genç kuşaktan, zarif Varlo Cassola (doğumlu : 1917) ile güçlü bir yergici olan **İtalo Calvino** (doğumu: 1923) başta gelmektedirler.

Çev.: V. Günyol

YEDİTEPE

Onbeş günlük Fikir ve Sanat dergisi

Sahibi : Hüsamettin Bozok

(Kuruluş tarihi : 1 Nisan 1950)

o

Yeditepe, edebiyat, tiyatro, sinema, müzik, resim, sanat olaylarını yakından izler, inceliyerek okuyucularına bildirir.

o

Fiyatı 100 kuruş, yıllık abonesi 2400, altı aylık 1200 kuruştur. Yabancı memleketlere fiyatlar iki mislidir.

Öğretmen ve öğrencilere bu fiyatlar 20 ve 10 liradır.

o

İstiyenlere parasız örnek sayı gönderilir.

POSTA KUTUSU 77 — İstanbul

BİR "MUHTIRA„

Öner Ünalan

Tarım Bakanlığı, «27 Mayıs 1960 - 15 Ekim 1961, Tarım Bakanlığının yaptığı, yapmakta olduğu ve yapmayı plânladığı işler» adlı bir muhtıra yayınlamış bulunuyor. Muhtıra 6 Bölüm, Birinci ve dördüncü bölümlerden yurdumuzun tarımsal durumu ve sorunları üstüne özet olarak şunları öğrenizyoruz :

1 — Bugüne kadar tarımsal üretimimizde artış olmamıştır. (Birim alandan alınan ürün artmamıştır. Tarımda önemli olan birim alandan alınan ürünün artırılmasıdır).

2 — Doğal kaynaklarımız kötü kullanılmakta, yok edilmektedir. Bugün ekilmekte olan 24 972 000 hektarlık alanın ancak 16 000 000 hektarı normal tarıma elverişlidir, 8 972 000 hektarı orman ve otlak açmalarından kazanılmıştır, bugün verimsiz durumdadır. 17 000 000 hektarlık ekilen alanda erozyon görülmektedir. 12 000 000 hektarlık alanda erozyon şiddetlidir. 4,5 - 5 milyon hektarlık alan sulamaya elverişli ise de sulanabilen alan 1 200 000 hektardır. Sulamadan beklenen verimin bilgisizlik yüzünden ancak % 15 - 35 i gerçekleşebilmiştir. Bilgisiz sulama kimi alanlarda çoraklaşmayı sonuçlamaktadır. Ormanlarımız yurdumuzun % 13,7 sini kaplamaktadır, üstelik durumları da iyi değildir. Otlaklarımız yoksuldur, ancak 5 - 6 hektarlık bir alanda bir hayvan doyabilir. (Başka ülkelerde 0,3 - 0,5 hektarlık otlakta bir hayvan üstün verimli olabilmektedir). Bütün hayvanlarımızın normal yaşayabilmeleri ve verimli olabilmeleri için 100 milyon hektar otlak gereklidir. (Bu yurdumuzun yüz ölçümünden fazladır).

3 — Geçimini tarımsal çalışmalardan sağlamağa uğraşan nüfus bütün nüfusumuzun % 68,3 dür. (1960 sayılamalarına göre) Köylerde değerlendirilmeyen iş gücünün 3 milyondan çok olduğu sanılmaktadır. Toprakla uğraşan yurttaşlarımızın teknik bilgileri yetersizdir.

4 — Üretim araçları ilkel, kapital ve yatırımlar yetersiz ve düzensizdir. Pazarlar gelişmemiştir ve tarım ürünleri değerlendirilememektedir.

5 — Tarımla ilintili hukukî düzen otlak ve ormanlarımızın korunmasına ve geliştirilmesine elverişli değildir. Öte yandan tarım hizmetleri ile görevli örgüt çok dağınık ve işbirliğinden yoksundur.

Muhtıranın ikinci blöümünde kurtuluş yolu olarak, doğal kaynaklarımızın korunması ve geliştirilmesi, her türlü üretimin artırılması, pazarların geliştirilerek tarımsal üretimin pazar ve yurt gereklerine uygun bir yolda yönetilmesi, ürün kalitesinin yükseltilip maliyetin düşürülmesi, tarımla uğraşan nüfusun hem genel nüfusa oranla, hem de mutlâk olarak azaltılması, çiftçinin bilgi bakımından geliştirilmesi, âdil bir toprak reformunun yapılması, Türkiye tarımında aile işletmelerinin temel unsur haline getirilmesi, orman alanının yurdumuz yüz ölçümünün % 25 ine çıkarılması gösterilmektedir.

Üçüncü bölümde, yapılan gelişme ve maliyet tahminleri ile ilintili sayılar şöyledir :

NÜFUS DURUMU

	1960 (milyon)	%	1970 (milyon)	%
Genel nüfus	27,8		36,2	63,3
Köylerin nüfusu	18,9	68,3	22,9	63,3
Şehirlerin »	8,8	31,7	13,3	36,7

Bu duruma göre köylü nüfusu genel nüfusa oranla azalacak, mutlâk olarak 4 milyon artacaktır. Bu sekiz yüz bin yeni tarım işletmesi demektir. Bu işletmeler için 6 milyon hektar ekilebilir alan ile 8 milyon hektar otlak gereklidir. Bu, kesin olarak olanaksızdır.

ÜRETİMDE GEREKLİ ARTMA

(1959 = 100 olduğuna göre)

Bitkisel ürteim	1970	Hayvansal üretim	1970
Buğdaygiller	140	Et	200
Buğday	135	Süt	200
Meyve, sebze	200	Yün	170
Yağlı tohumlar, zeytinyağı	160	Tiftik	170
Tütün	110	Öbürleri	160
Patates	250	Orman ürünleri	120
Pamuk	180 - 200		
Baklagiller	180 - 200		
Öbürleri	150		

Artışın daha çok meyve, sebze ve hayvansal üretimde olması gerekli görülmektedir. (Özellikle patates, et, süt).

Geçici olduğu ve esaslı olmadığı belirtilerek tarım sektöründe yılda bir milyar TL. artış elde etmek için yıllık yatırım hacminin üç milyar TL. olması gerektiği tahmini ile ilintili yatırım alanları ve yatırımın bölünme durumu :

Yatırım konusu	Hepsi milyon TL. olarak devlet	özel	toplam
Sulama ve kurutma	600	300	900
Toprak koruma	60	90	150
Arazi ıslâhı	90	110	200
Pazarlama tesisleri	20	150	170
Makine, âlet	100	300	400
Orman ağaçlandırma	150	—	150
Orman yolları	100	—	100
Orman koruma	50	—	50
Öğretim, araştırma, yayın	200	—	200
Tarımsal yayım ve tesisler	40	500	540
Öbür konular	90	50	140
	1500	1500	3000

Muhtıranın beşinci ve altıncı bölümleri 27 Mayıs'tan sonraki program çalışmaları ile yapılan işlere ayrılmış. Biz ne program çalışmalarını, ne de yapılan işleri eleştirecek değiliz. Muhtıranın bize düşündürdüğü bir kaç ufak

şey üzerinde durmak istiyoruz.

Önce şunu söyleyelim: Muhtırada ulaşılması gerekli görülen üretim miktarları bugünkü teknik bilgi karşısında pek alçak gönüllücedir. Avrupanın XIX. yüzyılın sonlarında kullandığı teknik bilgilerle dahi o miktarlara ulaşılabilir. Her konuda olduğu gibi tarım konusunda da teknik bilgi bakımından yetersizsek de üretimin yıllardır artmamış olmasında bunun etkisinin kolayca önemsenmeyebileceğini söyleyebiliriz. Teknik bilgiyi küçümsediğimiz sanılmasın. Ama bizde çoğu zaman teknik bilgi pek önemli bir sorunmuş gibi görülmektedir.

Üretimin artması bakımından pek çok aydının gerekli gördüğü şeylerden biri de makineleşmedir. Oysa tarımda makinenin üretimin artmasına doğrudan doğruya etkisi yoktur. Yurdumuzda öküzün yerini beygirin alması, öküzün yerini traktörün almasından daha kolay ve daha ekonomik olabilir. Makineleşme ile olsa olsa toprakla uğraşan nüfusun önemli bir bölüğünü açıkta bırakarak tarımın dışında kalan iş alanlarına insan gücü sağlanabilir. Tarım konusunda makineye gerektiğinden çok önem vermek, tekniğin dış görünüşüne kapılmaktır. Teknik yalnızca makine değildir. Teknik, olumlu bilgileri yöntemli olarak değerlendirmektir de. Bugün bir yığın olumlu bilgiyi kazma ve kürek kullanarak değerlendirebilecek durumdayız. Önemli olan bunun yapılmaması ya da yapılamamasıdır. Yurdumuzda makineleşme otlak alanlarının sürülmesi gibi zararlı sonuçlar vermiştir. Çünkü makineleşme bir bütünün içinde ve bütüne bağlı olarak değil, apayrı bir şeymiş gibi ele alınmış ve öyle yürütülmüştür. Bundan sonra geniş ölçüde bir makineleşmeye gidilirse bu önce toprakla uğraşanların sayısını azaltmak ereği ile yapılmalı, makineleşmeye yapılan yatırımının doğrudan doğruya üretimi artıran bir yatırım olmadığı da unutulmamalıdır. Son on yıl içindeki üretim artmaları birim alandan kaldırılan ürünün artmasına değil (oysa önemli olan budur) ekime bilgisizce yeni alanların açılmasına bağlıdır ve geçicidir. Ereğimiz üretimi artırmaksa, köylünün yaktığı tezeği yakmayıp tarlasına vermesini sağlamak gibi ilk bakışta pek kolay görü-

len, üstelik nedenini köylünün de anlayabileceği işlerden başlamalıyız. Yakılan tezeğin dramı bir traktörden çok daha önemli roman konusudur. Belki böylesi işler makineleşme gibi gösterişli ve parlak değildir, ama ne yapalım ki insan oğlu toprakla olan savaşında öbür konularda olduğu kadar ileri gidememiştir.

Bugün tarımsal üretimi artırmak zorundayız. Çünkü aç kalmak durumundayız. Yatırım yapmamız gerekiyor. Tarım Bakanlığının muhtırasında yıllık üç milyarlık yatırımın yarısı özel kişilere bırakılıyor. Millî gelirin yüzde kırkına çok yakın bir kısmını nüfusun % 2 si alırken tarım alanına her yıl bir buçuk milyarlık özel yatırım yapılabileceğini düşünebilmek iyimserliktir. Asıl üretmenler yatırım yapacak güçte değildir. Yatırım yapabilecek durumda olanlar ise başka alanları seçeceklerdir. Çünkü yapılacak yatırımın önemli bir bölümü uzun vadeli olacaktır ve üstelik her şeyin zamana sıkı sıkı bağlı ve zamanla sınırlı olduğu tarım alanı özel yatırım için çekici değildir. İş, tarım alanına yatırım yapmakla da bitmiyor. Tarım alanına yapılacak yatırım yurt ölçüsündeki yatırımın bir kısmıdır. Öbür yatırımlarla ilintili olarak planlanması ve yürütülmesi gerekmektedir.

Toprak reformuna gelince, bizde bölgelere göre düşünülmesi gereken bu sorun kesinlikle çözüleceğe benzememektedir. Şimdilik bu büyük işin son kerte ılımlı bir tutumla ele alınması beklenebilir. Belki bu bile yapılamayacaktır. Oysa toprak reformu üretimi artıracak işlerin önemlilerindendir.

Şimdilik devlet uzun vadeli tarımsal yatırımları yükleneceğe benzer. Üstelik yatırım yalnızca bütçe olanakları içinde düşünülecektir. Tarım Bakanlığının muhtırası yurt sorunlarının bütüncü bir görüşle ele alınması gerektiğini göstermektedir. Oysa, gerektiğinde bu yurt için canlarını vermeleri istenecek olanlardan bugün kalkınmamız için (kurtuluşumuz için de deyebiliriz) para ve emeklerini vermeleri istenecek gibi görünmüyor. Tarımsal üretim, daha bir süre gökten düşecek yağmurla doğru orantılı olarak azalıp çoğalacaktır.

Hikâye :

DURAK

Orhan Duru

Bir yığın yolun kesiştiği heykelli bir meydanın kaldırımlarında birikmişti büyük bir kalabalık. Yoldan geçiyordu işlerine dönen memurlar, pazardan dönen elleri fileli hanımlar, enstitüye giren genç ve güzel kızlar, kolejli oğlanlar, bıyıklı iri yarı kişiler, bıyıksız uçuk benizli başka kişiler, hamallar...

Bu arada heykelin karşısına düşen yerde bir takım işportacılar yüksek sesle bağırarak ve yutarak kelimeleri arka arkaya sıraladıkları, ve erketeleri bakarak belediye zabıtası gelip gelmediğine, satıyorlardı on liraya gömlekler, iki buçuk liraya naylon çoraplar, A bir nacetler ve küçük harflerle prezervatifler can sıkıcı hastalıklara yakalanmak istemeyen beyler için, ve tam o sırada, ya da başka sırada, bayram olduğu için büyük bir yapının merdivenlerine sıralanarak, üst üste binerek oturmuşlardı şehre inmiş köylü kadınlar ve gecekondu halkı. Renk renk giysileriyle ve ayakları arasında dolaşarak kalabalık eden çocuklarıyla bekliyorlardı bunlar, bando mızıkanın geçmesini -bayram vardı ortalıkta- ya da izcilerin boy göstermesini bayraklarıyla ve kısa pantalonları, trampet ve borularıyla... Bir uğultu geliyordu kalabalığın toplu olarak bulunduğu kaldırımlardan ve itişerek bakmak için kalabalığın, ilerden kimin geleceğini bilmeyen kalabalığın kaldırım kıyılarında. Badembıyıklı bir takım polisler de sesleniyordu halka boğazlarını yırtarak kaldırımdan aşağı inmemelerini inerlerse göstereceklerini Hanyayı Konyayı ve gene Konyayı Mevlânâ ile birlikte. Ama kimi yerde halk karşı kaldırıma geçmek için buluyordu bir delik ve oradan birbiri ardı sıra sıra ya da toplu toplu geçiyordu demiryolu üzerinden geçen koyunlar gibi.

Sigarasını tüttürerek Ahmet, bekliyordu heykelin karşısına düşen taksi durağındaki taksisinin direksiyonunun

başında müşteri. Ama gelmiyordu müşteri. Vardı Ahmetin döküntü bir arabası 1935 den kalma, Ford sülâlesinden inme. Ford sülâlesi güçlü bir sülâleydi ama sülâlesine okuyordu artık Ahmet altındaki Ford'un hergün. Bekliyordu Ahmet sıralanmış güzel arabaların arasında gelsin bir müşteri binsin diye ve kazansın biraz dünyalık diye. Güzel arabalar sıralanmıştı durakta, güzel Amerikan arabaları chevrolet'ler, dodge'ler, buick'ler, cadillac'lar, kaiser'ler.. Hepsi gıcır arabalardı yoktu içlerinde Ahmetinki kadar külüstürü. Ve gelen müşteriler yüz buruşturup görünce Ahmet'in eski fordunu, biniyorlardı başka taksilere.

Geldi en sonunda yaşlı bir kadın Ahmet'in yanına ve sordu Ahmet'e :

«Evladım kaça götürürsün bakıyim beni Küçükesat'a ?»

«Yedi buçuk liraya hanım abla.» dedi Ahmet üflüyerek ağzında ve ciğerlerinin alveollerinde birikmiş dumanını sigarasının, yaşlı hanımın yüzüne.

«Şuna bak. kendisini ne sanıyor ayol, yedi buçuk lira istiyor, utanmaza bak.» diye başladı söylevini atmağa yaşlı ve baş örtülü kadın, karşısında ve direksiyonunun başında uyuklayan Ahmeti görmüyormuş gibi yanındaki küçük kızına bakarak.

«Şuna bak istiyor yedi buçuk lira Küçükesat'a kerâta. Kerâta Küçükesata yedibuçuk lira. Ayy içime fenalık geliyor. Yok mu belediye bu memlekette ? Yok mu bu memleket bu belediye de, Beldiye Su İşleri de kesti üçgündür evimizin akarsuyunu da, elektriğini de. Nedir bu şoförlerden çektiğimiz ha söylesene kızım ?»

Ama kızı söylemiyordu bir şey aksi gibi ve zaten söyliyecek yaşta değildi küçük kızı büyük hanımın seslendiği.

Kalabalık itişip, başını çevirip bakıyordu sağ tarafa ne gelecek diye. Bu arada bir takım Amerikalılar ve son günlerde çok gözükmeğe başlıyan sarıklı hintliler dolaşıyordu ortalıkta ayakları arasında hintli çocuklar yanlarında intli karıları ve boyunlarında hintli fotoğraf makinaları.

Uzakta bir dolmuş durağında dolmuşları doldurmak için bir değnekçi çığlıklar atıyordu ıkınarak ve kaçırarak altına.

Vay canına bu kalabalık ta neydi böyle ?

Üstelik yüz vermiyordu Ahmet'in altındaki arabaya kimse.

«Şuna bak» diye söylenmeğe devam ediyordu yaşlı hanım. «Utanmak kalmadı millette ve arlanmak. Küçükesata yedibuçuk lira ! ha! Bir defa şu altındaki arabaya bak düdüğüm, Nerdeyse parçalanacak. Asıl suç bende kalkıpta senin arabana binmek istememde. Çıkamaz ayol aaa bayılacağım vallaha, çıkamaz bu araba Küçükesat'a».

Ahmet «Kafamı bozma.» dedi en sonunda yaşlı hanıma, iki saattir kendisine askıntı olan ve başının etini yiyen Ulus meydanındaki işkembecilerde. «Bak kafamı bozma, sabahtan beri siftah yapmadım.»

Başladı kara kara düşünmeğe Ahmet yaşlı hanım homurdana söylenen ayrılınca yanından. Kimse binmiyordu arabasına. Başkaları gelip biniyorlardı başka taksilere ve gidiyorlardı gidecekleri yere. Ama taksilere binen herkes istiyordu fabrikadan en son fırlamış daha boyası iyice kurumamış arabalara binmek. İstemiyordu genç bayanlar binip Ahmet'in taksisine çoraplarını kaçırmak.

Baktı olmıyacak Ahmet, hiç olmazsa bir dolmuş yapayım Kızılay'a, alayım beş on kuruş, dedi kendi kendine ve geldi dolmuş durağına durdu.

Gerçekten dolmuşluk arabaydı. Ahmetinki, yoktu başka araba durakta ve bayramdan dönen insanlar kuyruk olmuşlardı dolmuş durağında gitmek için Kızılay'a.

Geçmiş yıllardan arta kalan arabası Ahmet'in başladı almağa binmek isteyen ve ucuza gitmek isteyen halkı içine. Herkes sıkışarak biniyordu bu kez ve bağırarak birbirlerine, itişiyorlardı bir an önce binmek için. Ahmet te birden buldu neşesini arabaya binenleri görünce. Önce iki genç bindi otomobile üniversiteye alınmayanlardan, arkadan üç kız bindi evde kalmışlardan, beş memur işten çıkıp eve dönenlerden, iki boyalı kadın tabarin bardan, Silvia Majestikten, Arman Talay Ulus'tan, üç işçi, bir sendikacı yürüyüş yapanlardan, dört başka işçi sakal bırakanlardan, Ziya bey emekli muhasebe müdürlerinden, Emin bey eminsulardan bindiler hepsi akıl almaz arabasına Sultanahmet'in.

Bindikçe şişiyordu kan emmiş bir tahtakurusu gibi Ahmetin taksisi ve görenler şaşıyordu bu işe. Ve Ahmet bastı gaza Yenişehire gitmek üzere müşterilerinin küfürleri, şarkıları ve sevinç gösterileri arasında. Verdi yirmi beş kuruş değnekçiye dolmuş durağını bekleyen. Ama güçlükle yol alıyordu Ahmetin arabası bıngıldıyarak.

Trafik memuru durdurdu arabayı bir durak sonra. Geldi düdüğünü öttürerek ve sordu Ahmet'e «Bilmiyor musun beş kişiden fazla almanın yasak olduğunu. Ver bakayım muayene kâğıdını.»

Başladılar müşteriler homurdanmaya trafik memurına. «Kesme ceza, polis amca.» diye yalvardı gençler, «Polis bey işimiz gücümüz var, bizi bura bekletmeye hakkın yok» diye seslendi eminsulardan Emin amca, «Boşver polis efendi, zamdan ne haber? Görmüyor musun garip bir şoför» dediler işçi vatandaşlarımız, «Çek elini bacaklarımdan» diye bağırdı Silvia, «Boynuz mu çıkaracağız?» diye sordu Ziya bey emekli muhasebe müdürü.

En sonunda kandırdılar trafik memurunu. «Boşalt arabanı.» dedi polis Ahmete. Ahmet «Başüstüne boynum kıldan ince.»

Bu arada tıkanmıştı, trafik ve toplanmıştı meraklı bir yığın kalabalık ve görünce trafik memurunun duygulu davranışını, başlamışlardı bağırmağa : «Ya Ya Ya Şa Şa Şa İsmet Paşa çok yaşa.» «Kıbrıs Türktür Türk Kalacaktır.» «Ya ilim, ya ölüm.»

«Ne olmuş? Kim ölmüş» diye soranlar da bulunuyordu bu arada.

Başladı inmeğe yolcular. Ama indikçe yolcular başladı küçülmeğe Ahmet'in arabası. Herkes dehşetle bakıyordu ne oluyor diye ve halk basıyordu yaygarayı tempolu. İndikçe küçüldü araba, küçüldükçe küçüldü, en sonunda Ahmet indi arabadan arka lâstiklere bakmak için, kaldı araba bit kadar.

Ve yoldan geçen iyi giyimli bir bey, yeni aldığı ayakkabısının burnuyla ezdi arabasını Ahmet'in böcek ezer gibi.

YENU : 12 — BASIN 1028

BAŞ ve ADALE AĞRILARINA KARŞI OPON FAYDALIDIR

OPON baş, diş, adale, sinir, lumbago, ve romatizma ağrılarını dindirir!

OPON bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır

OPON

Sağlık mevzuunda ailenin en yakın dostunun doktorunuz olduğunu unutmayınız

günde 6 adete kadar alınabilir

YENU : 13 — Faal Ajansı 506

Fiatı : 125 Kuruş